

Franklin-Társulat nyomdája. (Budapest, Egyetem-utca 4. sz.)

ismét megbénult az alkotmányos élet, s Nagy-Várád egész tisztikarával együtt Lukács György is leköszönt polgármesteri állásáról, míg nem az 1865-re összehívott országgyűlésen ismét, mint szülővárosának egyhangulag megválasztott képviselője jelent meg. 1867-ben pedig a város közönségének bizalmából polgármesteri székét is újból elfoglalta, s ebben a minőségben működve nyolcz esztendőn keresztül, adminisztratív képességének oly kiváló jeleit adta, a város érdekében olyan sikeresen működött, erélyt jószívűséggel párosítva, hogy szülővárosa minden polgárának ragaszkodó szeretetében kapta meg érdemeinek legszebb koszorúját.

Az 1875-ik eszén meg kellett válnia attól a városról, melyet annyira szeretett, de a mely iránti szeretetének azután is számtalan jelét adta. Tisza Kálmán belügyminiszter, — kinek ő egyik legbensőbb barátja s politikai téren leghibebb elvtársa és követője vala, — miniszteri tanácsosnak hívta meg a belügyminisztériumba, nagyobb körben használandó fel az ő közigazgatási tehetségét. Itt szép, de nehéz feladatnak volt hivatva megfelelni, és ő — kinek a gyorsan, de biztosan itélő tehetség és az igazság föltétlen szeretete, megbecsülhetetlen tulajdonai valának, ki teljesen otthonos volt az elméleti és gyakorlati közigazgatás legszövevényesebb kérdéseiben, — fontos állásában, melyben államtitkári hatáskörrel vizsgálta felül a megyei közigazgatási ügyeket, csakhamar bizonyította, a mit Nagy-Várádon már régen tudtak róla, hogy a közigazgatási pályán kevesen vannak, kik nála több tudást, több gyakorlati ismeretet és több buzgalmat tudnának felmutatni.

1879-ben, a szegedi katasztrófa alkalmával az első intézkedések foganatosítása céljából kormánybiztosul küldetett a romba dőlt városba, s ott szerzett érdemeinek jutalmául a közeli-meresen kívül ő felségétől a Szent-István-rend keresztjét kapta.

Nagy buzgalmat fejtett ki Lukács György a törvényhatósági és községi tisztviselők fejelemi ügyeinek tárgyalására a belügyminisztérium kebelében alakított fejelemi bizottság működésében, mint a bizottság elnöke, s a közigazgatási reform-törvények szerkesztésénél is alkalma nyílt talentumának érvényesítésére.

1885-ben államtitkári címmel és jelleggel ruháztatván föl, még inkább megszaporodtak teendői, mert a minisztérium személyi ügyeinek ellátása is reá bízott. A megnagyobbodott munkakörrel járó gondok nem törték meg erejét; a legutóbbi években is, — mikor már hét évtized nyomta vállait, — kedvvel és olyan erős kötelességérzettel dolgozott, hogy ritkította párját. És élénk munkálkodásának közepette, alig érezvén hajlott kora súlyát, mintegy észrevétlenül támadta meg a halál az alsó-ausztriai Salzerbadban, hová csak üdülni ment, s honnét csak koporsóban hozhatták haza. Augusztus hó 25-én hunyt el, több napi súlyos szenvedés után.

Halála mindenütt mély megilletődést keltett. Házi tüzhelyénél, — hol örökre pótolhatatlan marad, — özvegye, három fia, három leánya s kiterjedt rokonsága öltött gyászt. Szülővárosa, Nagy-Várád, egyik leghűbb fiát siratja benne és impozáns részvétellel kísérte utolsó útjára; ott tették örök nyugalomra, a váradi temetőben, életében kifejezett akaratához képest.

—ly.

VALLOMÁS.

Tekintet ne vedd le rólam,
Ne vond el tőlem a kezéd;
Ne hidd te, hogy mást mondanék én,
Mint a mit érelek.

Ha szerelemről szóltam addig,
Míg nem találkoztam veled:
Az is neked szólt, — dalaimban
Téged kerestelek!

Kerestelek elálmódozva,
De nem találalak sehol.
Csak néha emlékeztetett rád,
Egy arcz, vagy egy mosoly.

S ez arcz előtt, és e mosolyra,
Föl-földbogott a szívem:
De ha szerelemről beszéltem:
Nem értett senkisé!

Oh nem is érthetett, tudom már;
De neked meg kell értened,
Ha örök árvaságra nem szánt
Az Isten engemet!

SZABOLCSKA MIHÁLY.

NAGYAPÓ.

Kedves jó nagyapó,
Gyermekkorom óta,
Sohse teszek én szert
Olyan vezetőre,
Mint te voltál, midőn hajdanába,
Kézengfogva vittél iskolába!

Kedves jó nagyapó,
Beh szeretél engem;
Szelíd mosolyodat
Sohasem felejttem,
Mikor szőke fejem simogattad,
S «szerecs minden embert!» — tanítottad.

Lelked öreg sas volt,
S galamb volt a szíved,
De ha viaskodtak,
Ez volt az erősebb.
Ha valaki bántott, eltilkoltad,
Csak a jó Istennek panaszkodtad.

Hej, az a jó Isten
Elfelejtett sokszor,
Jól kimérte részed
A sok földi rosszból!
De adott jutalmul lelkibékét
Kék szemed derült volt, mint a kék ég.

Kedves jó nagyapó,
Nem hittem, én gyermek,
Hogyha szólít az Úr,
Végkép el kell menned
És a két nagy akác árnyékába,
Hiába kereslek, majd, hiába!

Már az akácfákra
Hulldögölt a levél,
Mikor kis fiadtól
Örök búcsút vevél:
«Itt hagyjak kis fiam, nemsokára!» ...
S halálmadár szállt az akácfára.

Elmentél. Itt hagytál.
Egyedül maradtam!
S csendesen pályongok
A fagyos világban ...
Kire erős hittel építettem,
Kigúnyol és mosolyog felettem.

Most már nincs senkim se,
A ki vigasztaljon
S lassu szárnyacsapással
Közeleg az alkony ...
Mégvénültem, csak a szívem régi;
Beh hiányzol, jó nagyapó, néki!

KERESZES JÓZSEF.

TAMÁS, A SZEGÉNY HITELEZŐ.

Elbeszélés. (Folytatás.)

Irta Timár Szaniszló.

III.

Tamás nevetni kezd.

Nem sokára ismét ott látjuk őt Galamb Károly, az élcezes ügyvéd irodájában. Rettetve gondolt arra, hogy főnöke ismét előhozakodik ostoba tréfáival, bosszantva őt azzal, hogy nincs fogékonyasága az élcez iránt. Eddig nem vette semmibe és vállalt vont fölötte, de érezte, hogy most e szemrehányások végig tudnák sérteni és zavarba ejtiki.

Belefogott a dologba, de sehogya sem ment az ügy, mint egyébkor. Elővette a perokiratokat és

lapozgatott bennök, hanem a betűk összefolytak szeméi előtt és a kúszált sorok között folyton látott egy rőzsás arczot, két fekete szemet és egy — mosolygó száját. Mi szép és a mosoly és mégis mi borzasztó! Önkéntlenül is nyakát tapogatta, hogy az átkozott nyakra való nem csúszott-e felre? Nem, ott volt rendes helyén és megnyugodva tért ismét az olvasásra.

Az iroda személyzete lassanként összegyűlt. Fialat ifjonek voltak; hangos nevetgélés közben foglalták el helyöket, mert a főnök nem volt még jelen. Az egyik nagy garral kezdett mesélni valami kalandot, hogy őt mennyire szereti egy szép leánya, mint eped utána az, de ő a dolognak csak banális és frivol oldalát nézi és nem bánja, ha a szerelmes leány meghal is érte bánatában.

Tamás ránézett a henczegőre és kezdte magát összehasonlítani vele. Fialat gyerkőc volt még; alig pelyhedzett a bajusza. Igaz, hogy ruházata igen csinos volt, nyakkendője ríktó piros és szépen állt, épen a nyak közepén. De a menynyire ő vissza tudott emlékezni, mindig nagyokat nevetett főnöke élcezei fölött és ő mindazokat butáknak tartotta, kik azok fölött nevettek. — Ilyen buta — gondolá — és mégis mily szerencsése van a nőknél!

A főnök bejött és elfoglalta helyét.

— Kutya hideg van oda künn, — mondá élcezen, — még a baka is kavicsokat köpköd tőle.

Ezen szerfelett ostoba élceze azután olyan valami történt, hogy mindenki bámulva ugrott fel helyéről és meglepetésében alig tudott szóhoz jutni. Ami Tamásunk ugyanis elkezdett kacagni, de oly rettenetes hahótával, oly borzasztó hangosan, hogy az ablakok megrázkódtak belé.

— Mi az Tamás? — kérdé meglepetve az ügyvéd, — hogy van az, hogy ön oly jó üzén tud nevetni?

— Hogyne nevetnék, hahaha!

— De mi fölött az istenért?

— Hát az ön élceze fölött brühühahó!

Nem tagadjuk: kissé ostoba és erőltetett kacagás volt biz az, de ő meg akarta mutatni, hogy igenis van némi fogékonyasága az élcez iránt, a mire oly nagy szükség van ebben a komor és egyhangú világban.

Az egyik segéd szerényen megjegyezte:

— Pedig bizony, mondott már az ügyvéd úr jobb élcezeket is, és Tamás úr még sem nevetett. Az ügyvéd dühbe jött.

— Hallja maga domine! Kikérem magamnak, hogy az én élcezeit akár kritikának vessen alá, akár kategóriákba sorozza. Az én élcezeim mindig egyformán jók; megértette?

A segéd mentegetőzött, az ügyvéd replikázott, a minek Tamás örült legjobban, mert már attól tartott, hogy kitalálják a nevetés titkos indítókát és ő válik nevetés tárgyává. Azután eszébe jutott, hogy mily felelősséget vett magára e nevetéssel, mert rémulve gondolt rá, hogy most főnöke minden otromba élcezei fölött ily szörnyűségesen kell nevetnie, a mi nagy megértettségére került most ez egyszer is.

Nem volt azonban ideje sokáig aggódni, mert főnöke így szólt hozzá:

— Tamás, jöjjön be velem a szobámba.

Tamás felkelt és követte őt. Tudta, hogy ismét oly szolgálatra szólítja fel őt, mely tanut nem tűr.

Most ez egyszer minden élcelődést félretett az ügyvéd, és arczában valami démoni komolyság volt, a mitől Tamás megrettent.

— Megbízom önt valamivel, a mi a lehető legnagyobb fontosságú. Üzleti jelentőségű és nem az. Kivételében, hálá az égnek, ezen egyetlen esetben nincs élceze szükség, melynek ön híjával van. Szívetem érinti közéről. Szívetem: érti?

— Szívét?

— Igen Tamás, szívemet és boldogságomat. Ha sikerül önnek, oly jutalmat kap, hogy meg lehet elégedve. Tudom, hogy öreg, beteg anyja van és nagyon ajánlja szívét, hogy úgy törí magát érte. De most minden gondtól megszabadulhat. Üljön le!

Tamás leült és feszülten hallgatott.

— Szerelmes vagyok Tamás, régen és mind- eddig reménytelenül. A leánynak atyja nagy ellenségem volt és én viszont, de tegnapelőtt meghalt. Özvegyének és leányának vagyonja kezembem van; ők azt tudják és a zálogolás meg is történt már. Holnapután volna a végrehajtás. Menjen most oda, itt van a címök. Mutassa be magát: a per az ön nevében foly.

— Ismét! — mondá Tamás sohajtva, — ismét én vagyok az, a ki ön helyett szerepel, mint hitelező? Az ügyvéd úr tudja, hogy nevemet nem szívesen adom oda. — Mikor lesz már ezen üzelmeknek vége?

— Ünnepelesen fogadom, hogy nemcsak az ön nevét, de az egész uzsora-üzletet el fogom hagyni, ha ez a dolog most sikerül önnek. Önt úgy is ritkán használom fel erre, mert tudom, mily kényes.

— Akarom is, — felelt Tamás ezilárdan, — félek úgyis, hogy visszaélt türelmemmel és azon tudattal, hogy beteg anyámért némileg becsületemet is kockára tettem; ön pedig ezáltal meggazdagodott.

— Jó, ez az utolsó eset Tamás. De most hallgasson rám. Ön felmegy Vizaynéhoz, — ez a család neve, — és azt mondja, ön Bodoki Tamás és most érkezett Bécsből. Az összeggel névleg önnek tartoznak. Mutasson szigorú arczot és hajlíthatlan akaratot; mondja, hogy kivetí őket hajlékukból, megfosztja kényelmöktől, sőt becsületektől, ha feltételemet nem teljesítik.

— És miből áll e feltétel?

— Hogy leánya Margit nőül jön hozzám. Legyen feledve a régi viszály, mondja, hogy én boldoggá teszem a leányt.

Tamás fölkel.

— Ügyvéd úr, — szólt hidegen, — ez a leg- utolsó eset, hogy én nevémmel állok elő. Kezdetben együgyűségből engedtem felhasználni azt, vagy azért, mert féltem, hogy állásomat elvesztsem és anyám éhezni kénytelen. Lassanként rájöttem, hogy ez nem becsületes üzlet, de ed- dig csak csekélysegekre használt fel engem. Ez azonban már nagy mérvű ...

«Gazság» akarta mondani, de elharapta a szót.

— Jól van, — mondá az ügyvéd, — nem fordul elő többet; menjen. De megálljon! Ily öltözetben nem játszhatja ön a bécsi urat, a kinek ők adósai.

— Nekem nincs más öltözetem.

— Itt van egy levélke, menjen szabómhoz és válaszson ruhát; a legszebbet, ne nézzen az árra; az én számlámra megy. Itt van tíz forint, vegyen kalapot, keztűt, nyakkendőt, ... de mi- ért pirul el?

— Semmi ... csak véletlen.

— Menjen isten hírével és végezze jól a dolgát.

Tamás ment. Szíve tele volt megvetéssel az ügyvéd iránt, ki ily alávaló eszközökkel akart nőt szerezni magának. Szegényérzet fogta el, hogy a piszkos és alávaló üzlet az ő nevében folyt eddig is az ő tudta nélkül. De másrészt két oka volt örvideni: egy az, hogy egészen új ruhája lesz és nem kell félnie, hogy kineveti őt a bájos ismeretlen, ha véletlenül újra meglátja; másrészt pedig ime, az ügyvédnek sincs szerencsége a szerelemben, pedig mily fogékonyasága van az élcez iránt.

(Folytatása köv.)

TISZA KÁLMÁN

A DUNÁNTÚLI REFORMÁTUS EGYZHÁZKERÜLET FŐGONDNOKA.

Oly emberről, kinek hosszú, tevékeny, több oldalú, de minden irányban elhatározó, sőt döntő súlyú életpályája minden mozzanatát barátai úgy mint ellenfelei, bámulói és becsmértői, ezer meg ezer változatban megírták s minden szempontból megvilágították, ezeregyedik változatot írni egy fölmerült eset alkalmából, könnyű lehet annak, a ki az «öt könyvből hatodikát» módszerével egy alkalmi cikkeske megírásánál is (annál inkább!) megelégszik: de annál nehezebb annak, a ki egy ily alkalommal is, — nem új tényeket felhozni, a mi lehetetlen, — de a régieket új szempont alá állítani, szerény ambíciójává teszi.

Ha valaki, Tisza Kálmán ezek közé tartozik. Róla könyveket is, de hírlapi cikkekkel, élet- és jellemrajzokat bizonyára százával, ezrével írtak, a hanglétra legalsó és legfelső végletei közt minden hangból, az ellenszenvétől és gyűlöletétől fel a bámulat és magasztalás legfelsőbb hangjáig. S volt is miről, mert az ő tevékeny és termékeny élete bőven adott rá anyagot, hogy napról-napra beszéljenek róla. Tizenöt évig az ellenzék vezére, tizenöt évig a kormány feje, a politikai párt harcokban folyást a legészintébb ragaszkodásnak s a legmérgesebb támadásoknak a tárgya, most az egyik, aztán a másik oldalról, s e harmincz éves politikai pályá alatt, nem szédítve el a lelkesült éljenektől s nem tántorítva meg a tomboló lehurrogatásoktól, menve egyenest, látszólag hidegen, biztosan aczél-idegekkel a maga választott útján, nem közönséges jelenség, a mit egész Európa pártkülönbség nélkül, s itthon még legelkeseredettebb ellenségei is elismertek, ha nem egyébbel: minden feket és mérsékletet levetkezett támadásaikkal.

De ezek fölött, — bár Tisza Kálmán a kormány rudjától visszalépve, nem lépett le a politikai pályáról s szerepét korántsem játszotta meg le, — a politikai történelem van itélni hivatal; fog is, a maga idején. Most egy aránylag szűk, de az országgal szoros összefüggő pályakörének, protestáns egyházi működésének egy nevezetes pontján kell róla s e téren való tevékenységéről megemlékeznünk s legelőli említett szempontunkból, ahhoz kötött szerény ambícióinkkal nem az ismeretes tényeket akarjuk szárazon, vagy új frázisokkal felkérte ismételni, hanem Tisza Kálmánt és működését az ellenzéken s a kormánypolezon, a protestáns érdekek s azok hazafias vonatkozásai szempontjából igyekszünk megvilágítani.

1848 utolsó negyedében, mikor a nemzet, a 48-diki alkotmányhoz való ragaszkodásával, a forradalom lejtőjére kényszerített, a három Tisza-fiú közül Lajos még gyermek, László már 20 éves volt, Kálmán 18-dik éve betöltésének a küszöbén állott, (1848 december 10-ikén volt azt betöltendő). László, erőteljes, kifejezett ifjú, már a nyár óta honvéd — a Don Mignelek közt szolgált s hadnagy volt. Kálmánt — bár ő is égett a vágtyól, hazájának szolgálni a veszély napjaiban — gyöngé, vézna testalkata miatt szülői katonává lenni nem engedték, de ép oly kevéssé akarták a haza szolgálatától visszatartani. Így lépett be a kultuszminisztériumba, mint díjtalan segédfogalmazó. Mért épen a vallás- és közoktatásügyi minisztériumot választotta politikai s közpályája első kísérlete terül? Ezt a Tisza s anyai ágon Teleki-család hagyományos vallásossága s a köznevelődés ügye iránti érdeklődése is eléggé megmagyarázhatná; de a döntő ok mégsem az volt, hanem az azon minisztériumban levő férfakkal való összekötetés. Báró Eötvös már külföldön, a minisztériumot Szász Károly államtitkár vezette, a ki a Tisza-családdal, különösen Tiszánéval s általában a Telekikkel régi bizalmas barátságban

állott; a közoktatási osztály vezetője pedig Szőnyi Pál volt, a Tisza-fiúk nevelője; s Kálmán ebbe az osztályba lépett be, közvetlenül a derék «Szőnyi bácsi» gondjai alá helyezve. — Deczember 30-ikán László a moóri csatában elesett, testén 45 sebbel, holtnak véltve maradt a csata-terén; Kálmán pedig január 1-én, a miniszterium megtizedelt személyzetével — melyben természetesen az államtitkár s a tanácsos benn voltak — Debreczenbe kísérté a kormányt. Mint rendes segédfogalmazó ment oda s Kossuth (mint kormányelnök) nem sokára fogalmazóvá léptette elő. Az egész minisztérium az államtitkárból, egy osztályfőnökből, három tanácsosból, két titkárból, három fogalmazóból, két segéd-fogalmazóból (egyik ifj. Szász Károly, kit Kossuth ugyanott nevezett ki a Tisza Kálmán helyére) s csekély irodai, számvévi s kezelő személyzetből állott s a Hatvani-utca végén, egy polgárházban, 8 vagy 10 szobában volt elhelyezve. Ezek egyikeben, másodmagával dolgozott Tisza Kálmán s szobatársa (az említett segédfogalmazó) bizonyosokat tehet vasszorgalmáról, lelkiismeretes pontosságáról s lángoló hazafisága mellett már akkor is (18 éves korában!) bámulatos higgadságáról és esaknem rideg külső alatt rejlő mély érzésű lelkületéről. A kultuszminisztériumra általában — s annak alárendelt hivatalnokaira különösen — kevés volt akkor bizva: inter arma silent musae. De Kálmán a maga helyét a hivatalban, a társadalomban s a politikai mozgalmakban akkor is úgy megállotta — mint később, a mikor annál több volt bizva rá; s első ifjúságának ez egy éve, a szabadságserzetet és kötelességérzet iskolája volt neki. Mint protestánsnak is ez volt első gyakorló-tere, az egyházi és iskolai (bár csak szórányosan előforduló) ügyek körül s azért élete az epizódját itt sem hagyhattuk említés nélkül.

A fegyverletét után, a meddig híven követte a minisztériumot, Szegedre is, — nem esvén vizsgálat s kihallgatás alá — szülői külföldre küldték hosszabb utazásra, melyet magasabb értelemben vett világlátásra, tanulásra és tanulmányozásra használt fel. Visszatérve, az ötvenes években, a társadalmi életben s annak mozgalmában, az ártatlan színezetű, de politikai jelentőséggel is bíró összejövetelekben (pl. a híres csáki vadászatokban) vett részt az előkelő és főrangú fiatalság vele egyvásu tagjaival s ez is mind előkészület volt a bekövetkező dőkre.

1859-ig érték a dolgok. Az olasz hadjárat, melyet III. Napoleon beavatkozása döntött el az olaszok részére s a villafrankai béke, mely Lombardia elvesztését cikkezte be, elszakadásig feszítették a húrokat idehaza. De 1859 szept. 1-én kiadott a protestáns páteus. A történelem következetes. S mint a XVII. században, a Boesky, Bethlen és a Rákóczyak korában, a magyar alkotmány ügye ismét a legszorosabb kapcsolatba jött a reformáció és protestantizmus ügyével. Ezt a szoros kapcsolatot Ausztria nem ismerte föl, de annál inkább fölismerte Magyarország. S az a különös jelenség következett be, hogy a protestánsok alkotmányserelmével nemcsak rokonszenvezett az egész ország, annak katolikus része is, sőt az alkotmányos érzelmi főpapság is, — hanem magáévá tette azt az elkövetett (osztak részről akkor így mondták: az «el-játszott») alkotmány minden barátja, minden hazafi. Mily határozott elszántsággal, mennyi erélyvel s eszélylyel lépett a fiatal (akkor 29 éves) Tisza Kálmán, a szalontai ref. egyházme-gyének már 1855 óta segédgondnoka, a páteus elleni protestáns alkotmányos mozgalom élére, b. Vay Miklós a református és Zsedényi Eduárd az evangélikus vezérifiai oldala mellé s alkuvást nem engedő, szigorú következetességgel me-rev logikájával, mit tett egyháza jogainak fentartása, tulajdonképp újra kivívása érdekében, — s mikép sikerült (hálával kell elismerni: az összes közvélemény támogatásával) a páteus visszavételét, az 1860 május 15-ki legf. kézirattal s a protestáns egyházalkotmány teljes visszaállítá-sát kivívniok: e harc s annak kimenetele annyira ismeretes, hogy részletei ismétlését bátran mellőzhetjük; elég volt annak összefüggését az ország alkotmányának is visszanyeréséért ezzel megindított küzdelemmel megjelölnünk.

Tisza Kálmán egyszerre a legnépszerűbb emberek egyikévé lett az országban s a szabadság e fiatal bajnokát az egész nemzet ünnepelte: nem is említve, hogy a protestáns, (jelesen az

A HANSA-KÚT.

A VÁROSHÁZTÉR.

KILÁTÁS A KIKÖTŐRE, STEINWÄRDERTŐL A VÁROS FELÉ NÉZVE.

A KIKÖTŐ A SEEMANNSHAUSBÓL NÉZVE.

HAMBURGI KÉPEK.

OSZLOPOS TORNÁCZ KAPUZATA AZ ÚJ JUNGFERNSTIEGEN.

TISZA KÁLMÁN.

Koller utódai fényképe után.

egészen magyar református) egyház azóta vezérenek ismeri, ama providenciális férfiú, báró Vay Miklós mellett, kinek ő magas koránál, ma már 70 éves egyházi pályáján szerzett pártatlan érdemeinél fogva, elsőségét szerényen és önzetlenül elismeri. S bár a protestáns egyház alkotmányának visszaállításával a tisztántúli legnagyobb protestáns egyházkerület főgondnokválasztásánál is a nagyérdemű s ez alatt ipává lett gr. Degenfeld Imréneg eddig az elsőséget s maga meglegedett a nagyszalontai egyház-megye gondnokságával, ő volt az egyházkerület valódi vezére világi részről, épen úgy, mint egyházi-részről Révész Imre, az öreg Balogh Péter püspök mellett.

A rés meg volt törve. A május 15-iki kéziratot, a páteus visszavételét, az október 20-iki diploma követte. B. Vay Miklós, a legnehezebb időkben s a legkényesebb feladatok megoldási kísérleteinél mindig a «szükség embere» lett a főkanclerár. Az országgyűlés összehívása 1861 tavaszán elhatározott, s hogy ez lehetővé s talán eredményessé is válhassék, jónak látszott a megyék szervezésével kezdeni. A «Kreishauptmann»-ok eltávolítottak; hazafiak nevezettek ki főispánokul. Négyen azonban a kinevezést — abból a benső indokból, mert az alkotmány nincs visszaállítva s átmeneti korban nem akartak szolgálni, és azzal a szintén egészen korrekt indoklással, hogy az összehívandó országgyűlésen nem a főrendiházban (mint főispánok), hanem a képviselőházban akarnak részt venni, nem fogadták el, ezek közt volt gr. Andrássy Gyula és Tisza Kálmán. Az országgyűlés 1861 tavaszán összehívott. Lefolyása ismeretes. A felirati párttal szemben a határozati állott. Feltűnt nagy számmal voltak az utóbbiban a protestánsok. A párt vezére gr. Teleki László, mellette Tisza Kálmán és Lajos, Nyáry Pál, Bónis Samu, Várady Gábor, gr. Teleki Gyula reformátusok, és evangélikusok közül b. Podmaniczky Frigyes, Bánó József, stb. A katolikus Ghyecy Kálmán, az alvezérek egyike, az elnöki székben ült. A két pártot csak a királyi megnyitó beszédre adandó válasz formája választotta el; a két párt tagjai versenyeztek egymással nyilatkozataik határozottságában, alkotmányos szellemében, a multa néve vádló, a jövőre követelő voltában. Gr. Teleki László végzetes halála után Tisza Kálmán lett a határozati párt vezére s ő terjesztette elé a határozati javaslatot, indokolva annak nemcsak tartalmát, de határozati formáját is, azzal a meveség szigorú logikával, mely az alkuvást nem ismerő protestáns vezérre emlékeztetett a minapi páteus-harcból. Valóban Tisza Kálmánt a most kezdődő alkotmányharcra a protestáns páteus-harc nevelte s eddig meg. Politikai pályája egyházi pályáján alapult s abban gyökerezett, épen mint a XVII. század nagy férfiai, a kik a protestáns jogok védelmére voltak kardot, de a speciális jogérvék mellett, vagy azzal együtt, a magyar alkotmányért küzdöttek.

Az 1861-ben erőszakosan megszakított fonal, újabb bonyodalmak bekövetkeztével, 1865-ben ismét kézbe vétetett. Az összehívott országgyűlésen ismét az előbbi két párt állt szemben egymással. De most az ország jogaitól feladni ugyan semmit sem akart, azonban a kiegyenlítést forrón óhajto s azért az alkotmány helyreállításának módjait körül engedékeny Deák-párt határozott többségben volt; s az előbbi határozati párt szélső- és középbalra oszlott meg. Ez utóbbihoz tartozott Tisza Kálmán is. Határozottságánál s szellemi és jellem-tulajdonainál fogva ő lehetett volna a párt egyedüli vezére. De ő, a kit hatalomvágygyal s azzal, hogy senkit sem tőr meg maga mellett, annyiszor vádoltak, valamint 1859-ben és 60-ban meglegedett b. Vay és gr. Degenfeld mellett másodszerreppel, úgy most is megosztotta a párt-vezérséget Ghyecyvel, sőt ennek a vezetésben szívesen engedett némi elsőséget. Szokott erélyével, határozottságával, nem annyira az ékesen-szólás, mint a logika és dialektika fegyvereivel, a párbaj-víró sokszor kiesnyes, de annál sikeresebb fogásaival, melyek a parlamenti párbajokban a debaternek színtől előnyöket biztosítanak, küzdött ő Deák hatalmas erejével, a kit őszintén tisztelt s a ki őt őszintén szeretete és becsülte.

Az 1865/8-ki s az azt követő országgyűlések történetére, alkotmányi s törvényhozási harcaira nem terjeszkedünk ki. Két ciklus alatt Tisza Kálmán a balközépi közjogi ellenzék vezére

volt. Ez időre esik s politikai jelentőséggel bír életének azon eseménye, melynek századnegyede évfordulóját most üli a dunántúli ref. egyházkerület. A kerület főgondnoki (világi elnöki) hivatala Sárközy József halálával megüresedett, 1867 tavaszán a gyűléseket szavazásra hívaták fel. A Deák-párthoz tartozók, s mondjuk az épen megalakult kormány jelöltje, Lónyay Menyhért, az új pénzügyminiszter volt, az ellenzékiek Tisza Kálmán. Bár a képviselőházban kisebbsége, az országban nagy népszerűsége, s a reformátusok közt országszerte határozott többsége volt Tiszának, s így ő Lónyayval szemben 1867-ben sokkal könnyebben győzött, mint egészen megváltozott politikai viszonyok közt a Tiszántúl a szélsőbaloldali Váilly János ő ellene 1883-ban. (Lónyaynak viszont a dunamelléki egyházkerület szolgáltatott elégtételt 1871-ben.)

Deák halálával pártja egysége, azzal ereje hanyatlani kezdett. S Andrássy is külügyminiszterré lévén, az egymást felváltó kormányok, irányuk ingadozásával s elkövetett hibáik által elvesztették alapjuk biztosságát. Lónyay bukott; létre kellett jönni a fuzionak s Tisza rövid ideig, inkább csak látszattól és átmeneti lépcsőként, 1875-ben belügyminiszter, még azon évben miniszterelnök lett, s a parlamentben óriási többséggel rendelkezve: teljhatalom birtokába jutott. Tizenöt éves (pártatlan tartam) kormányzata államférfiúi oldalával foglalkozni nem feladatunk, minket az a kérdés érdekel most, miképp használta fel feltétlen hatalmát, föl és alá egyaránt megingathatatlanul látszó állásában, protestáns egyháza érdekében, melynek oly buzgó s igazhívó tagja és egyik vezér-főembere vala? S erre egyenesen s oly egyszerűen mint őszintén, megadjuk a választ: korántsem úgy s oly mértékben, mint töle a protestánsok várták s méltán várhatni véltek, s a mint attól a nem protestánsok, jelesen a katolikusok s a főpapság is tartottak s méltán tarthatni véltek. S e kijelentésnek egyszerűen benne foglaltatik államférfiúi mérsékletének és tapintatának a nyílt elismerése is. Mint a királyi, bár katolikus, minden egyház jogainak legfőbb védője s érdekei oltalmazója, úgy a kormány feje sem lehet felekezeti pártember a miniszterelnöki széken.

De tételünket — legalább némely — tények megemlékezésével kell igazolni. Tisza Kálmán, mint miniszterelnök, a mellett, hogy a r. kath. egyház belügyeibe soha sem avatkozott s például a püspöki és egyéb javadalmak osztogatásánál még annyira sem érvényesítette befolyását, a mennyire, miniszterelnöki minőségében joggal tehetné volna, — másfelől mint református főgondnok is tartózkodott az egyházkormányzatba való tényleges befolyástól. Még egyházmegegyei (mert nagyszalontai gondnokságát is megtartotta) és egyházkerületi közgyűlési elnöki székében is ritkán jelent meg. Ha olykor megjelent, azt úgyszólván parádéból s inkább egyéni hü protestáns voltának manifesztációjáért tette, egyes döntő momentumoknál egyénisége és szava súlyát, szokott határozottságával és erélyével vetve a mérlegbe s ilyenkor mindig új felledülést adva az olykor lankadozó protestáns buzgóságnak és öntudatnak. Ilyenkor szeretett kifejezést adni — s a mily határozottsággal ép oly teljes őszinteséggel is — adott annak, hogy ő, a mily igaz s testestől lelkestől magyar, ép oly testestől lelkestől igaz kálvinista. De ha ezt elmondotta s egy-két fontos kérdésben döntő nézetét kimondta és természetesen diadalra vezette, másnap már ott hagyta a kerületi gyűlést visszatér a miniszterelnöki székbe. Ép oly kevés részt vett az egyetemes konventek üléseiben, s az 1881/2 évi debreczeni zsinat tárgyalásaiban — melyen jelen sem volt, — sőt a szentesítés alá terjesztett törvénynek a kormány általi tárgyalásában, a mi alatt épen Ostendában tartózkodott, sem vett közvetlen részt; azt Debreczenben Lónyay, Budán Trefort vezette s ő csak egyes kérdésekben adott Ostendából utasítást.

Menjünk tovább. A protestáns egyház bizonyosan azt várta a református miniszterelnöktől (s egyideig pénzügyminisztertől is), hogy a protestáns egyháznak a katolikus egyház állami javadalmazásához mérve nagyon is szegényesen megállapított államsegélyt tetemesen emelni fogja; kivált miután az 1881/2-ki ref. zsinat az egyetemes közalapot megteremtve s arra a hívek áldozatait igénybe vévén — az egyházi szükségűk szorosabban számba vétele által azok nem szaporodtak ugyan, de nyilvánvalóbbakká

lettek s azok kielégítésére az államsegély 65 ezer és a közalap 70 ezer forintja csak egy csöppnek bizonyult a tenger-szükséggel szemben. De az államsegélynek még az Andrássy-kabinetben b. Eötvös által megállapított csekély összege a Tisza Kálmán kormánya alatt sem változott, sőt még az evangélikusok államsegélyének ama rendkívüli aránytalansága sem hozott helyre, hogy míg az erdélyi százsz lutheránusok 180,000 lélek után 16,000 frtot kaptak, — addig a 800,000 magyarországi lutheránus négy kerület egyenként csak 5—5, összesen 20,000 frt államsegélyben részesült. Igaz, hogy az egész idő alatt az állam pénzügyei súlyos helyzetben voltak; de ez talán mégis túlhajtása volt a hagyományos protestáns önzetlenségnek. (A Szapáry-kormány, gr. Csáky minisztersége alatt, 1892-ben 12,000 forinttal emelte a protestáns államsegélyt.)

A főrendiház újjászervezésekor a protestáns egyházak képviselőire nézve az tervezett, hogy az öt ref. és öt ágost. hitv. püspök közül csak a három-három idősbb hívasse meg a főrendiházba. Az egyetemes konvent felszólalt e tervet ellen s küldöttséggel és felirattal kérte a miniszterelnököt, hogy ha minden, a legkisebb, a reformátusok bármelyik egyházkerületénél többszörösen kisebb lélekszám felett pásztorokó r. és g. katolikus és g. keleti püspök, mert püspök, bennül a főrendiházban, birjon e joggal minden protestáns püspök is. S volt egyházkerület, mely püspököt utasítani akarta, hogy a meghívást csak e feltétel teljesítése után fogadja el. Tisza megtagadta egyháza legfőbb hatóságának ez egyhangú kérését. Protestáns szempontból egészen helyes és korrekt érveléssel, hogy t. i. a protestáns egyház nem episcopalis s az egyházat nem csak a püspökök, mint egyházi, hanem a főgondnokok mint világi elnökök is képviselik, pedig az 5—5 főgondnok közül is a 3—3 idősbb be fog hivatalni. Igaz, hogy a főgondnokok alig egy-két kivétellel vagy képviselők, vagy különben is főrendiházi tagok s így az ő képviselőik a főrendiházban nem érvényesül; de az elv azért megállhat. S talán még fontosabb a másik ki nem mondott indok, hogy a címzetes püspökök kimaradását a főrendiházból csak ezen az áron lehetett keresztül vinni s ezzel demonstrálni azt, hogy a katolikus címzetes püspök még sem olyan püspök, mint a protestáns püspökök közül legalább az idősebbje!

Jelentéktelennek látszik, de protestáns szempontból nem az, hogy míg 1848-ban és 1867 óta a katolikus kultuszminiszter mellett mindig protestáns, jelesen kálvinista államtitkár volt: Tisza kormányában, a Tanácsy nyugalmaztatásával, katolikus (parlamentari kitűnőség) foglalta el ezt az állást.

Még csak egyet. Hosszabb idő óta szóba jött protestáns körökben, egy protestáns egyházi cézlokra, a r. kath. bazilikához hasonló, több milliós sorsjáték rendezése. Tisza Kálmán miniszterelnöksége és pénzügyminisztersége alatt azt meg is lehetett volna csinálni; de ő azt, nehogy resensust keltsen bizonyos körökben, nem csinálta meg. S mikor, — már mint nem miniszter, — függetlenül állott az ügy élére s az engedélyt a kormánynál és a törvényhozásban is keresztül vitte: a változott viszonyok miatt azt már (legalább eddig) nem lehetett fogantatítani.

1891 januárban Tisza Kálmán megszűnt miniszterelnök lenni; lett egyszerű polgár s képviselő. S mintha a miniszterelnökséggel együtt levettette volna a nyugót, mely őt egyházkormányzati funkciói teljes szabad gyakorlatában korlátozta: egyszerre a protestáns egyházi ügyek élén találjuk. Vezeti a dunántúli kerület közgyűléseit, megjelen s élénk részt vesz, mint egyházmegegyei gondnok tisztántúli egyházkerületi közgyűléseiben. Ott van a konventnek nemcsak gyűlésein, hanem a zsinatot előkészítő nagy munkásságot kifejtő bizottságaiban s mikor a zsinat összeül, a legnagyobb készséggel elfogadja báró Vay Miklós mellett a világi alelnökséget s tényleges vezetője a zsinat összes tanácskozásainak. S milyen vezetője? Higgadtabb, elfogulatlanabb, loyálisabb elnököt képzelné sem lehet. A kitűnő debatter ugyan itt sem tagadja meg magát, de e tulajdonsága csak a kérdések élme felállításában, a tanácskozást a rendes mederből félre csavarni akaró — vagy akaratlanul is félreterelő érvelések lefegyverzésében s a legegyszerűbb és leg-

helyesebb út szabatos kijelölésében, a tanácskozás folytonos féken tartásában nyilatkozik; a mit pártkülönbség nélkül a zsinaton is vannak pártok) mindenki elismer. Itt aztán senki sem áll erősebben a protestáns egyház jogai mellett, mint ez a tapasztalt államférfi; senki az igazhívó kálvinizmus köszkláján, mint ez a világi ember, és senki sem olyan igaz demokrata, mint ez a nagy úr. És ha a zsinat bevégezódik, senki sem lesz a kormánynál a protestáns egyház törvényhozásának, és tolmácsolandó jogos kívánalmainak, kétségkívül anyagi érdekeiben is, hathatós szószólója, mint Tisza Kálmán. A protestáns egyház s jelesen a református egyház többet nyert Tisza Kálmánban, hogy őt magának visszanyerte, mint a mennyire becsülni tudta, míg a miniszterelnöki széken egy hitorsosát bírta benne; mert meg kell vallani, hogy a kálvinistaság nagyobb része ellenzéki s egy igen tetemes része függetlenségi levén, Tisza Kálmánt mint kormányfőfőt nem támogatta magas polezán.

Mondhatná valaki: talán ez az oka, hogy nem tett a protestánsokért annyit, a mennyit tehetett volna mint kormányfőfőt, hiszen a protestánsok sem támogatták őt; oly megtámadások közt, a milyekben része volt, ott kereste a védelmet, a hol találta. De ilyen felfogás Tisza Kálmánnak önzetlen jelleméhez éppoly kevésbé fér, mint puritán hithűségéhez s protestáns egyháziasságához. A mit tett és a mit nem tett, mindabban államférfiúi esze, meggyőződése s jelleme irányozta és vezette. Mert meg volt győződve, hogy ha csak látszatával is valóhatják a hitorsosai és egyháza iránti részrehajlásnak, az a hatalommal való visszaélésnek fogna bélyegeztetni, a mit pedig állásában kerülnie kellett.

S most midőn — bár államférfi lenni meg nem szűnt, de a kormányról lelépett, minden protestáns egy szívvel lélekkel azt vallja róla: hogy megbecsülhetetlen emberünk ő nekünk s örömmel és büszkeséggel vesz részt főgondnok-sága 25-éves jubileumának megünneplésében.

—d—

OROSZLÁNVADÁSZAT ANGLIÁBAN.

— Egy angol tiszt elbeszélése. —

A gyakorló-térrel jöttünk haza. Tikkasztó meleg nap volt, s mindenki szobájába sietett, hogy a szűk egyenruhától minél előbb megszabadulhasson. Az ebédidőben már jobban éreztük magunkat és az ezredes megérkezéig újságolvasással töltöttük az időt.

— Soha ilyet! — kiáltá fel Angus százados. — A sport egy legújabb nemére nyílik alkalom, uraim. Angolország kellő közepében oroszlánra vadászhatunk, a mennyiben a guilfordi állatsereglet legnagyobb afrikai oroszlánja ezelőtt négy nappal elszabadulván, nyom nélkül eltűnt, s valószínűleg itt a környéken tartózkodik. Egyelőre csak birkákban és két disznóiban tett kárt.

— Az efféle állatseregleti oroszlánok többnyire azért szoknak meg, mivel nagyon szűken tartják őket, — jegyzé meg tréfásan Bell hadnagy, — de azért fegyver nélkül, lovagló ostorommal is megkergetném. A koplás még az afrikai sivatag fenevadait is megszelídíti, sőt bizonyos vagyok benne, hogy a szőkevény egy-két nap múlva szívesen vissza menne ketreczébe, hol sovány eledelét békével elköltheti.

Ilyen, és ehhez hasonló, többé-kevésbé sikerült élecek után az ebéd feltalálása másfelé terelte a társaság figyelmét.

— Nem volna kedve délután egy kis galoppra a dudoni fácskák felé? — kérde Bell hadnagy. — Nagyon szívesen, — felelém, — lovaim a nélkül is keveset mozognak.

Magától értetődik, hogy *muftiban* a rándulunk ki, mert alig hiszem, hogy a rekkenő melegség napnyugta előtt megszünnék.

Pontban öt órakor a lehető legjobb hangulatban az aldershoti síkság szélén lévő úgynevezett fácskák felé tartottunk. A fácskásnak nevezett erdő ezelőtt ötven vagy hatvan évvel csakugyan a Benton lordok vadaskertje volt, de miután

¹ Az angol tiszt csak a szolgálatban viseli egyenruháját.

² *Muftiban járni* az angol hadseregben azt jelenti, hogy egyszemély helyett polgári öltönyt használni.

azóta két vasuti vonal is ment rajta keresztül, a vad nem maradt meg benne, hanem e helyett az uraság teheneinek és göböljeinek szolgált erdei legelőül.

— Mégis csak kár volt azokat a fejedelmi tölgyeseket kiirtani, melyekben elődeink szarvasokra és vaddisznókra vadásztak, — jegyzé meg Bell hadnagy, lovagló ostorával az előttünk elterülő erdőre mutatva.

E pillanathan valami különös hang ütötte meg fületem. Tehénbögésnek tartottam, sőt így tetszett, mintha közben egyéb ismeretlen ordítást is hallottam volna. Önkéntelenül az oroszlán jutott eszembe, habár ennek a lapok szerint egészen más irányban kellett járnia.

— Ugyan, mit tennék Bell, ha itt azzal az elszabadult oroszlánal találkoznánk?

— Mit? hát semmit, — felelé társam. — Midőn 1888-ban Déli-Afrikában jártam, a benszültől azt hallottam, hogy az oroszlán soha sem támadja meg az embert, ha csak erre az éhség nem szorítja. Meg aztán, a mint már mondtam, az évek óta ketreczekben tartott oroszlánok egészen elvesztik természetes vadágukat.

DZSIDAJÁT MAGASRA EMELVÉ, HATALMAS DÖFFÉSSEL AZ OROSZLÁN MELLÉBE ÜTÖTTE.

Másként áll a dolog a tigrissel; ez az emberhúst minden körülmények közt ritka csemegének tartja, s így nem igen szalasztja el az alkalmat, hogy hozzá juthasson. De mire való ez a sopánkodás, kedves barátom, sokkal jobban szeretnék most egy pohár hideg pezsgőt szikvizzel, vagy nem bánom, akár e nélkül két pohár friss sör.

— Ha úgy tetszik, tartsunk Bagshot felé, hol imént kifejtett vágyait kielégítheti. Bagshot tulajdonképpen nem egyéb, mint egy egyszerű villalep.

Tehát lassú ügetésben Bagshot felé tartottunk. Alig, hogy az erdőszéle felől nyíló útra értünk, egy kopár dombon mintegy ezer lépésnyire valami állatot tettem észre, melyet első pillantásra legelésző tehénnek vagy ökörnek tartottam.

— Mi az ott előttünk? — kérde Bell felé fordulva, ki épen szivarra gyujtott.

— Jupiterre mondom, ez a Sahara királya, ki valószínűleg azon tűnődik, hogy az éjjel vacsora nélkül fog maradni.

Csakugyan az oroszlán volt, még pedig a mennyire kivethetem, nem valami rossz kondíciót mutató példány, hanem a valódi Atlasz-

hegybeli fekete sörényű, világos sárga oroszlán, mely hosszú farkával a földet csapkodta.

Lovaink, melyek eddig még oroszlánként nem láttak, sem pedig a természetből előadásokat nem igen hallottak, ösztönszerűleg nyugtalanodni kezdtek, úgy hogy alig bírtunk velük. Az oroszlán a macskafaj szokásai szerint a földön meglapulva, lassú kúszásban felénk tartott.

— Nos, kedves barátom, — mondam Bell felé fordulva, kinek lova erősen ágaskodott, — azt tartom, hogy az egyszer dél-afrikai tapasztalásai kudarcot vallanak, mert az átkozott állat nem a legjobb indulattal látszik irántunk viselkedni. Fordítsuk meg a bátorsági érem lapját és oldjunk kerekét!

— Igen ám, — felelé Bell, — csak hogy abban a sikversenyben aligha fogunk elsőnek beérkezni, mert az efféle fickók még a legjobb versenylovon is túlesznek.

— Ám kísértünk meg a futtatást.

Rendes körülmények közt jó vért paripáink a sima talajon csekély terhünk alatt mindenesetre előnyben maradtak volna, de az oroszlán kétszeri

ordítása oly idegessé tette a lovakat, hogy alig lehetett őket elindítani.

E közben az oroszlán mindig gyorsabban csúszva, ugrásra látszott készülni. Annyit pedig a nélkül, hogy Déli-Afrikában lettem volna, tudtam, hogy hatalmas szőkeiseivel prédáját hamar utól éri. Sarkantyú, ostor és egyéb segédesszközök felhasználásával végre lovaink is megindultak, még pedig oly gyorsasággal, mely az utánunk iramodó oroszlának erős dolgot adott. Mindamellett könnyen kiszámíthatam az időt, midőn lovaink a rendkívüli futamot megsokalva, derekukat be fogják adni, ezenkívül pedig nem sokára a völgyhöz is kellett érünk, melyben legfeljebb rövid galopponban mehet az ember.

— Amott a sűrű vágás előtt, — kiáltá Bell, — a lovakról le kell ugranunk, mert másképpen végünk van. Kanczám a nélkül sem bírja már ezt az erős futást.

— Az a kérdés, mihez kap majd az oroszlán; hátha a lovak helyett bennünket szemelt ki? De mi ez? amott a réten valami lovas alakját látom. Önnök jobb szemei vannak, messze tart az az ember?

— Ez egy lovas katona, még pedig dzsidás;

teljes egyenruhájában és fegyverzetével; a kis zászlót is látom, mely dzsídáján lobog.

—Ha fegyver van nála, és előbb jutunk hozzá, mint az oroszlan, akkor se baj, mert erős dzsídájával könnyen átdöfheti az átkozott állatot.

—De akkor jobbra tartsunk, hogy minél előbb elérhessük.

Bellnek igaza volt. A dzsídás közember, valószínűleg mint küldöncz Aldershotba sietett. Lovaink a kimerüléshez nem állottak még közel, de a félelem hamar kifárasztja az állatot, miért is sarkantyú helyett most már csirógatásra volt szükség. A katona észre vett ugyan bennünket, de miután legfeljebb azt gondolhatta, hogy két uri ember fogadásból lovagol ily erősen, az utánunk iramodó oroszlant pedig nem láthatta, kényelmes ügésben folytatta útját. Hiába integettünk sapkáinkkal és hiába kiabáltunk, a távolság még sokkal nagyobb volt, sem hogy mindezt megérthette volna. Paripáink most a veszély előérzetében szorosan egymásmellé szorultak. Mi történt a legközelebbi tíz percz alatt, arról számot nem igen adhatnék, mert a dühös fenevad nyomunkban lévén, arra kellett ügyelnem, nehogy valami megbotlás vagy egyéb bálhépés miatt a nyeregből lemaradjak.

A dzsídás, ki bennünket valószínűleg felismert, most már az oroszlant is meglátta és lovát hirtelen megállítván dzsídáját döfésre készen felemelte.

E pillanatban az oroszlant a harmadik lovas megjelenése kissé zavarba hozta, de tévovázása csak egy pillanattig tartott, mert egy hatalmas szökéssel félreugorva, a katona lovára vetette magát.

A dzsídás, kinek lábába egyik karmát mélyen beverte, dzsídáját magára emelve hatalmas döféssel az oroszlan mellébe ütötte. Mindez a dühös állatot még jobban felingerelte, a katona pedig fájdalomában eleresztette a dzsídát.

Sem nálam, sem pedig Bell hadnagnál fegyver nem lévén, az oroszlan támadását meg nem akadályozhattuk. Szerencsénkre a vadállat testébe furódott éles dzsida hegye némileg megtette hatását, mert az oroszlan hátsó lábait kinyújtván, csakis karmával lógott a ló nyakán.

Bell lováról lepatantva, az oroszlan testéből kiálló dzsídát kihúzva, ismét az állat oldalába döfte. A mint utóbb megtudtuk, a dzsida egyenesen a szívbe furódott, de az oroszlan csak öt percz múlva hanyatlott le a lóról a földre, hol iszonyú rángatózások közt megdöglött. A katonán ejtett sebek nem voltak súlyosak, de lova eldőlt és a helyszínén kimúlt.

A nyolcz láb hosszú oroszlan karmai és fogai oly élesek voltak, mintha az őserdőt és sivatagot soha el nem hagyta volna.

Az elejtett oroszlant kitömettük és mai napig is ott látható ezredünk éttermében.

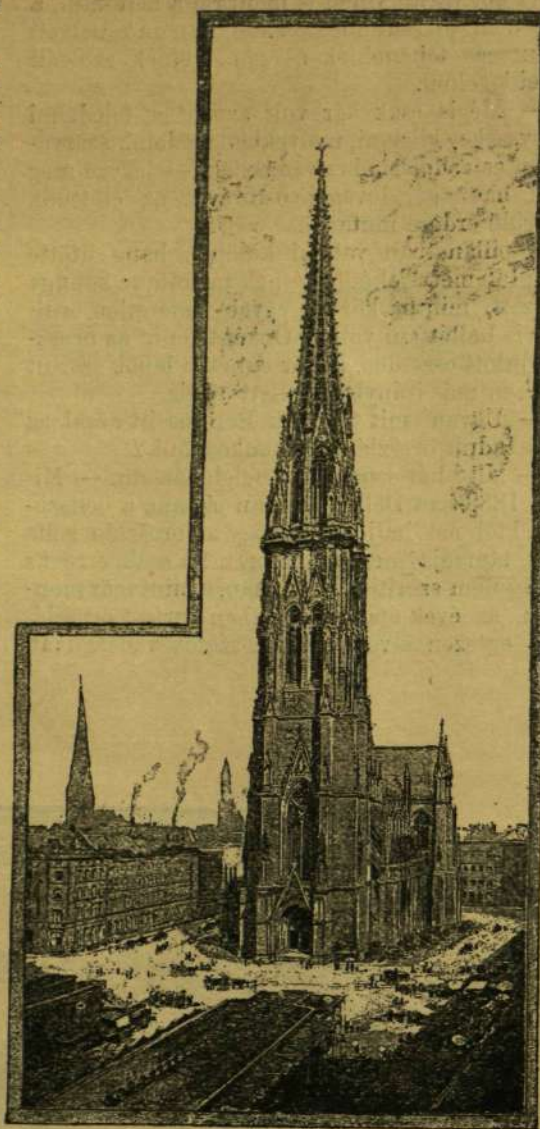
Bell hadnagy azóta a Szent György lovag nevét viseli, mert a dzsídával kezében, midőn a dühös oroszlant átdöfi, némi változással csakugyan ama nevezetes férfihoz hasonlított, kinek arczképét különféle arany és ezüst érmeiken mint a bátorság jelvényét ismerjük. Déli-Afrikában tett tapasztalatait azonban Bell hadnagy lényegesen megváltoztatta és nem állítja többé, hogy az oroszlan az embert csak akkor támadja meg, ha éhes.

A HIDEG.

Donne F-től.

Meleg napokban hidegről csakis tudományos értekezés alakjában lehet beszélni.

Nem lesz fölösleges, ha először is a hideg természetével és fogalmával kissé tüzesebben megismerkedünk. Mindenekelőtt a meleg és a hideg eszméjét ne keressük testünkben, mert különben érzékeink által okvetlenül tévútra jutunk. Az emberi test oly gépezet, melynek működése többnyire 37—38 foknyi hőmérsék-

A ST.-NICOLAI-TEMPLOM.

A TÖZSDE.

A REESENDAMM-HÍD ÉS AZ ALSTER-ÁRKÁDOK.

HAMBURGI KÉPEK.

tet mutat, s így minden más test, mely ily magas hőmérséklettel nem bír, nekünk hidegnek tetszik.

Két egyforma hőmérsékletet mutató test azért különböző benyomást tehet reánk. Így például egy darab vasat mindig hidegnek fogunk találni, mint egy ugyanazon hőmérséklettel bíró darab fát. Ez pedig onnan van, mivel nem minden test bír egyforma melegségvezető tehetséggel.

A tömör testek kitágulása nagyon gyenge, de ezt azért még a legnagyobb erő alkalmazása által sem lehet megakadályozni. Így újabb szerkezetű épületek meggyuladásánál az erős vastartók, melyeken a különféle emeletek nyugosznak, a tűzben úgy elcsavarulnak, mint az Apocalypsis óriási kigyói.

Bizonyos fémek, mint például az aczél, télen sokkal töredékenyebbek, mint nyáron. Aczél sínek, melyeknek töredékenysége télen a vasutakon sok bajt okoz, csakugyan hasonlíthatók a téli álmukat alvó kigyókhoz. Ez utóbbiakat azonban ily állapotukban úgy ketté lehet törni, mint bármely faágat vagy vékony fadorongot.

A folyadékok nagyobb része télen megfagy vagyis a hideg hatása alatt összehömrül. A víznel ez az állapot a hőmérő 0 vagyis fagypontjánál, tejjel 3—6 az olajnál 6 fok hideggel szokott beállni. Az 1879—1880-iki erős tél alkalmával (Páris mellett) egy berry-i borkereskedő boltja előtt egy teljesen megfagyott hordó bort tett ki közszemlére, mely ketté volt vágva.

A higany, az egyetlen folyékony fém, csakis 40 fok hidegnél szokott megtömörülni.

A gőz, víz és jég ugyanezt a testet képeznek, melyet a meleg alakított át. Télen a vizet eső, hó, köd, jég és dara alakjában láthatjuk. Alig ismerünk szebb látványt, mint a hó apró, tökéletesen egyforma alakú jégecskéit a mikroszkóp alatt. Hogy mily rendszabályok szerint alakulnak a hó apró formái, ezt a világ tudósai ép oly kevésbé tudják megmagyarázni, mint a víz-csepp ezer millió-féle alakjainak keletkezését.

A legparányibb hópehely megállítja az emberi ész óriási hatáskörét és semmisen mutatja meg törpességünket oly találóan, mint e magukba véve egyszerű dolgok. Meghódítottuk a villamos szikrát, mely gondolataink kifejezését néhány percz alatt a világ végére elröpti, de nem vagyunk képesek egy hópehelynek vagy egy parányi jégjégnek akarunk szerinti alakot adni.

EGYVELEG.

* A kutyák száma Párisban mintegy 80,000 s így 30 lakosra jut egy-egy kutya.

* Erőkes opera. Két fejedelmi író egyesült, hogy közösen új operát írjanak. Carmen Sylva készíti a szöveget és az edinburghi herceg a zenét.

* Kake nevű új betegség támadt Japánban. Az idegrendszer lassú elsatnyulásában mutatkozik, s oka valószínűleg a rizs túlságos élvezete.

* Villamos vasutat építenek Brüsszel és Antwerpen között. Az új vasut a két város közt levő utat esetleg 10 percz alatt képes lesz megtenni.

* Az elválások száma csaknem mindenütt jelentékenyen szaporodik. Franciaországban 100,000 házasságra 1885-ben még csak 57 elválás esett, 1890-ben már 71, Poroszországban 1881-ben 50, 1890-ben már 77. Legtöbb elválás történik az amerikai Egyesült Államokban, hol százezer házasságra már hosszabb idő óta évenként 218 elválás jut.

* A montblanci csillagvizsgáló tornyot az idén csakugyan felépítik és pedig a szilárd, megfagyott jégen, mivel a múlt évben nem tudták a csúcsra szilárd talajt lelmi.

* A rossz fogak száma rohamosan szaporodik. 200 évvel ezelőtt legfeljebb minden ötödik embernek volt rossz foga, ma nyolczvan közül egynek van teljesen egészséges foga, különösen a műveltebb osztályokban, hol különösen a forró ételek és igen hideg italok rontják a fogakat állandóan.

* A részek ellen szigorú törvények vannak Argentínában. Kit az utcán részen találunk, dútába teszik s ha kijönnek, büntetésképp egy hétig utcáseprő lesz.

TÖRS KÁLMÁN.

1843—1892.

A nagy veszteségtől lesújtva tudatjuk olvasóinkkal régi idők óta kitűnő dolgozótársunk, Törs Kálmán halálát, a kinek érdemes munkássága az egész irodalomé és a közügyé, de legközelebb állt mi hozzánk ritka szép tehetségével, gazdag ismereteivel, lankadatlan munkásságával.

Évek hosszú sora óta ritkán akad oly száma a «Vasárnapi Ujság»-nak, melybe ne irt volna. Az ő közreműködésével jelentek meg a «Politikai Ujdonságok» is, melyeknek közgazdasági mellékletét szerkesztette; a «Képes Néplap», a «Világkrónika», melyek hetenként táplálkoztak az ő ernyedetlen szelleméből, sokoldalú képességéből. Kezdet óta részt vett az «Osztrák-magyar monarchia írásban és képen» szerkesztésében. A mi veszteségünk súlyos, de osztozik abban az egész magyar hirlapiradalom, mert Törs Kálmán tehetsége és munkaereje messze kihatott. Az ő szerénysége és igénytelensége az oka, hogy neve csak ritkán jutott a közönség elé, holott az, a mi tollából kikerült, csaknem mindennapi olvasmányai közé tartozott a magyar közönségnek. Jól mondja egyik életrajzírója: «Tudott dolgozni két kézzel. De a két könyökével utat tört magának a vagyonszerzés, az országos népszerűség s a derűborúra való emlegettettség révontjáiig, — ehhez nem értett.»

Az ismeretek egész tárháza, a mit ő csupán csak a «Vasárnapi Ujság»-ban összehalmozott. E lap feladata, hogy minden téren tájékoztassa olvasóit, népszerűen megvilágítsa a napi eseményeket, figyelemmel kísérje a hazai életet és tudományosságot, beszámoljon a történelmi kutatások legújabb eredményeiről, oktasson és élvezetet nyújtson. A mi kedves barátunknak fő része volt ebben.

Nevét nem sokszor látták olvasóink. Mint a hirlapírók általában, ő is névtelenül dolgozott. Pedig ez a munka szakadatlan volt és becses, mert kevésnek jut osztályrésztül az a jeles tehetség, az a sok ismeret, az előadásnak az a vonzó, kellemes formája, mely a tanulságot és ismeretet élvezetesen képes előadni.

A politika is élénken foglalkoztatta. Országgyűlési képviselő és publicista volt. Meggyőződését hallatta a törvényhozás termében és a politikai napilapokban. A «Hon», a hatvanas és hetvenes évek ellenzéki napilapja, melynél hirlapírói pályáját kezdte, utóbb pedig a «Pesti Hirlap» és főképp az «Egyetértés» közölték publicistai dolgozatait.

Az irodalom és a politikai élet egyik legrokonszenvesebb alakjává lett. Az a kör, melynek alkalmá volt ismerni személyes tulajdonságait, munkásságát, nagyra becsültte, tisztelte s áthatja a fájdalom, mikor elveszti ezt a férfit, a ki jeles író, szepőlten jellemű ember és kedves, vonzó egyéniség. Tiszta, nemes példaképe a hirlapíróknak. Csupa ideál, tántoríthatatlan meggyőződéssel, a ki értéket tud biztosítani mindennek, a mihez fog, a mit példás lelkiismeretességgel el is végez.

HAMBURG VÁROS.

A kholera, melynek oroszországi rémes szereplése már hónapok óta foglalkoztatja a hirlap-olvasó közönséget, most hirtelen Hamburg nevét hozta forgalomba. Alig mulik el nap, midőn valamit ne olvasnánk erről a városról, melyben most a rettegett ázsiai vendég dül s naponként szedi áldozatait, nem is egyenként, hanem néha százával.

Hamburg városa eléggé ismeretes hely. Története Nagy Károly idejéig nyúlik fel s a középkor vége felé, mint a legtekintélyesebb hanza-városok egyike, a világtörténelemben is nagy szerepet játszott, s jelenleg is egyike Európa híres nagy városainak s a legelső tengeri kikötők közé tartozik, s mint ilyet, nagyon gyakran emlegetik a lapok, különösen kapcsolatban az amerikai kivándorlókkal s a megszőkött sikkasztókkal, kik rendszeren itt ülnek tengeri hajóra. Nem valami ismeretlen helyet mutatunk be tehát Hamburgban, azonban most a kholerajárvány által fokozódott érdeklődésnek velünk szolgálatot tenni azzal, hogy e városról néhány képet közlünk.

Említtük, hogy Hamburg város a történetben nagy szerepet vitt, mint hanza-város. Né-

metországának néhány kereskedő városát nevezték így a középkorban, melyek egymással szövetkezve igyekeztek kereskedelmüket biztosítani és kiterjeszteni. A hanza-szövetség 1241-től egész 1648-ig állott fenn s a középkor vége felé oly hatalmas volt, hogy a hanza-városok háborúkat folytattak, országokat foglaltak el s a tengeri kereskedelmet csaknem egészen magukhoz ragadták. Főképp három város: Hamburg, Lübeck és Bréma jutott nagy hatalomra és virágzásra e szövetség által. Midőn azonban az Amerikába és Kelet-Indiába vezető új tengeri utakat fölfedezték, s bár az inkább Anglia hatalmas gyarmatosítási sikerei következtében, ezek a városok is hanyatlásnak indultak. Hamburg különösen a napoleoni uralom alatt szenvedett igen sokat. Szerencsés fekvése a tengerpart oly részén, mely Közép-Európa nagy részének természetes kapuja, megmentette azonban az elcsúszástól, s bár az 1842-ben pusztított tűzvész igen nagy romlást okozott benne, a gőzhajók és vasutak korszakának föllendülésével a régen oly hatalmas város ismét kihelyezte a csapásokat.

Nagyságára nézve elég egy pár jellemző számot közölnünk. A legutóbbi népszámláláskor (1890 decz. 31.) Hamburg város lakossága 323.923 lelket számlált, sőt ha a vele csaknem összeépült

15 külvárost s egy pár hatósága alá tartozó falusi területet is ideszámítjuk, népessége már 622.530 lélek, tehát jelentékenyen népesebb, mint a magyar főváros. Még jobban mutatja Hamburg nagyságát az, hogy 1890-ben nem kevesebb, mint 17 ezer tengeri hajó fordult meg kikötőjében, és 99,328 tehát csaknem százezer kivándorló ment innen Amerikába, s kereskedelmi forgalma ugyanebben az évben öt milliárd márkányi volt, melynek fele része jóformán Amerikára esik, a hova innen csaknem naponként megy egy-egy nagy tengeri gőzös árukat és kivándorlókat szállítva. Magának a városnak évi bevétele 56 millió márká, államadósága 234 millió, s még most is, habár a többi régente, önálló német államok nagyrészt már beolvadtak Poroszországba, Hamburg 414 km.-nyi kis területével önálló kis országgént szerepel, melynek ügyeit a városi hatóság vezeti s csak a berlini parlamentben és a német császári hatalomban ismer felsőbbbségeket.

Az érdekes város az Ausztriában eredő Elba folyó mellett, ennek a tengerbe szakadásától 140 kilométernyire fekszik, azon a ponton, hol e folyóba a holsteini Alster és Bille kis folyók beömlenek. Bármily messze van is azonban a tengertől, az Elba itt annyira széles és mély,

hogy a nagy tengeri hajók akadály nélkül bejöhetnek a városig, sőt a tenger apálya és dagálya is jól észrevehető. Hamburg épen úgy, mint London, valóságos kikötő-város. Sőt annyiban előnye is van London felett, hogy az Elbába ömlő Alster, mely különben jelentéktelen folyó, épen Hamburg mellett a talaj-viszonyok következtében tözserüleg kiszélesedik. A hamburgiak ezt a kiszélesedést mesterséges uton belső kikötőké változtatták át s a vizet számtalan csatornában, melyet itt fleethe-knek neveznek, vezetik le az Elbához, úgy hogy a város jelentékeny része csaknem úgy néz ki, mint Velence, a mennyiben a házak egyik része csatornára nyílik. Igen érdekes ez a látvány az idegenre nézve, ki az utcákon járva lépten-nyomon egy hidhoz jut, a honnan a csatornák mindkét irányban a végtelenig nyúlnak. A csatornák mellett nincs part, még gyalogjáró sem, de ezek a csatornák telve vannak csónakokkal s a három-négy emeletes házakból folytonosan árúkat és csomagokat bocsátanak le ezekbe a csónakokba daruk, csigák vagy más gépek segítségével. Mert minden egyes háznak, legalább a régi csatornákkal ellátott városrészen, a hátulós része raktár, valamint az első homlokzata bolt és kereskedelmi iroda, úgy, hogy a többi lakosok számára alig marad ittegy pár sötét és piszkos udvari szoba.

Valóban oly nagy a kereskedelmi élet Hamburgban, hogy lakosságának háromnegyed része még most is kereskedő vagy iparos, s utcáin állandó alakok a tengeri matrózok és csomagszállító emberek. Különösen a gyarmatárakkal Hamburg látja el Közép-Európa jó nagy részét. Összeköttetésben áll ezzel a tengeri kereskedelemmel a kikötők rendkívül változatos képe, a sajátosságok öltözött idegenek, a koresmák és más mulatóhelyek rendkívül nagy száma s az utcákon kóborogó nagyszámú matrózok és kíváncsi idegenek. Bárhonnan tekintjük is a kikötőt, mindenkor érdekes látvány.

Igen természetes azonban, hogy egy nagy s kereskedelme következtében vagyonossá lett városban nemcsak a kikötők érdekesei, hanem akadnak szép épületek is. Hamburgban ily szép épületeket tulajdonképp csak az 1842-iki nagy tűzvész óta építettek, s a kikötő mellett levő régi városrészen, hol a telek értéke rendkívül nagy, ilyenek egyáltalán nincsenek, hanem csak keskeny 3-4 emeletes boltok és raktárak zugudvarokkal. A külvárosok felé azonban egymást éri a sok szép, kertekkel körülvett villa s tómerdek szép középlelet.

A város belsejében a legszebb rész az Alster folyónak említett tőzserű kiszélesedésénél van. Ezt a nagy területet a hamburgiak mesterséges gáttal, melyen vasút megy át, két részre osztották. Az Elba felé eső úgynevezett «Binnen Alster» csaknem egészen négyzetes, s partjai telve vannak szebbnél-szebb épületekkel. A partokat alkotó utcák: Alsterdam, Alter Jungfernstieg és Neuer Jungfernstieg a város lakosainak büszkeségei. Nehány szép épületet mi is bemutatunk erről a vidékről. Itt fekszik a színes téglából pompás renaissance stílusban épített «Hamburger Hof» nevű nagy vendéglő, melyre a hamburgiak kiválóan büszkék s melynek nagy termében, a pompásan díszített «Kaisersaal»-ban tartják rendszeren a különféle ünnepségeket és bankettekét. A nagy épületet 1880-82-ben egy részvénytársaság építtette, pompásan ellátva mindenféle művészi díszítéssel.

Nem messze esik innen a «Városházter» nevű piac, melyen az 1888-ban épített új városháza és a tőzsde van. Ily nagy kereskedelmi helyen természetesen a tőzsde nagy szerepet játszik s az épület is jelentékeny. 1837-től 1841-ig építették, olasz renaissance stílusban, s kerek egy millió márkába került. Egyik homlokzatán, mely az Adolfs-platz felé nyílik, két szép allegorai szoborcsoport van a magyar eredetű, de Berlinben élt Kiss szobrásztól. Az épület nagy négyszögű terme 36.5 méter hosszú 20 m. széles s e mellett igen sok melléképítmény van, közöttük kényelmes olvasószobák. Üvegvel fedett udvarán tartják a gabonát és a pinczéjében nagyszámú vendéglátó van. A tőzsde különösen a déli órákban rendkívül látogatott, kereskedők, ügynökök, üzerek naponta mintegy 8000-en jönnek itt össze s a karzatokon mindenkor akad kíváncsi néző a világ minden országából.

A tőzsde környékén igen sok széles utca vonul el, hatalmas középletekké és magán-

palotákkal. A «Neuer Wall» ezek között bármely nagy városban ritkítja a pártját, színházak, hangversenytermek és múzeumok (köztük a dűsgazdag esendes-oczeáni gyűjteményéről világhírű ethnografiai múzeum) mindenütt találhatók. Sok a városban a szobor s nyilvános kút, mely utóbbiak közül egyet a Hansa-platzon lévő szép Hansa-kútát képünkön is láthatjuk.

Különben az átalakulás ebben a városban még folyvást tart s még csak nemrég 1881-ben rombolták le a Kehrwieder városrészt, melynek nek akkor mintegy 20,000 lakosa volt, hogy a kikötőt kibővítsék. Ez a hatalmas átalakítás 106 millió márkába került. Az új városrészek pedig éjszak felé keletkeznek az «Aussen Alster» tó környékén, hol óra hosszáig terjedő paradicsomi vidék van, telve villákkal és apróbb parkokkal. Ez a vidék a vagyonos városi kereskedők otthona, kik belvárosi üzleteikből minden este csoportosan vonulnak ki ide fogatokon és lovas-utakon.

Templomokban is meglehetősen gazdag Hamburg városa s különösen jellemző, hogy több rendkívül magas karsú tornyú temploma van, melyeket már messziről lehet látni. Különösen híres ezek közt a St.-Nicolai-templom, mely (természetesen nem a jelen alakjában) meg a XII. századból ered, s mely főképp arról nevezetes, hogy tornya 147-3 méter magas s mivel a kölni torony is csak 8-7 méterrel magasabb, a világon jelenleg magasságára nézve második templomtorny. A hatalmas, szép gót stílusban készült tornyot 1845-1874 között építették Gilbert Scott György terve szerint s 7 millió márkánál többbe került, melyből 4 millió magán adakozásból gyűlt össze. A templom különben telve van műkincsekkel s a részletek között főképp a sekrestye ajtaja érdemes a megtekintésre. A belvárosban ezen kívül még négy nagy templom van Péter, Jakab, Katalin és Mihály szentekről elnevezve, de azért egyik sem római katolikus templom, mert Hamburg lakossága, mint az éjszakkémetek nagyobb része, már a reformáció kezdetén elfogadta az új vallást, s állandóan megmaradt annak híveül.

Sok nevezetes lánival van még Hamburgban, köztük különösen világhírűnek mondható a gazdag állatkert s a «Rauhes Haus» nevű árvaháztelep s igen sok emlegetett mai naposság «Friedrichsruhe» is, a haragos Bismarck állandó tartózkodó helye. A várossal kapcsolatban s csaknem összesen van egy pár, már nem Hamburg hatósága alá tartozó város, köztük a másfél százezernyi lakosságú Altona, a szintén tekintélyes Ottensen, Klopstock sírjával, és mások. Kissé távolabb fekszik a híres Helgoland sziget.

Kétségtelen, hogy a kholera látogatása ebben a nagy világforgalmi központban épen a tengerészettel s a tengerészek nem épen pedans rendszerű életmódjával áll kapcsolatban. Pár évvel ezelőtt is két kikötő városban Marseillesben és Toulonban mutatkozott először ez a veszélyes kór. Hamburg fekvése s élénk forgalma azonban még inkább előmozdítja lesne nek ennek a bajnak, s már most is tudjuk, hogy egyenesen Hamburgból hatolt el a járvány Berlinbe, Németország másfélmilliomos lakosságú fővárosába, mely Hamburgtól vasúton csak egy pár órányira van s a mai közlekedési viszonyok között Budapesttől sincs nagyon messze.

VIZVEZETÉKI KÉPEK

Budapesti tárcza.

Az irodalomnak nincs hübb és kitartóbb munkatársa ennél az annyiszor elragalmazott budapesti vízvezetéknel. A mennyi sikerült és nemsikerült élez, tréfa, szójáték és adoma, komoly publicisztikai ágaskodás és fűrgő lábú tárczaszülött tiszteli közös nemzójét ebben a jámborul hömpölygő fluidumban, melynek a nyitva felelt csapon át ömlő zuhogása annyi házmeisteri villongás örökös «casus belli»-je, az maga kitenne egy egész irodalmat. Pedig még csak nem nagyon régi idő, hogy a melankolikus sváb taligás litániaszerű «Donau-wasser» kiáltóása is elváhatlan odatartozott abba a tipikus hangkép-lethe, mely a «Strohkauf» és a «Handl» között harmonikus tereztette egészítette ki nyári délutáni szieszta csendjében a nagy bérházak kapuin át behangzó utcai kiáltásokat. De mióta

a farkukodó civilizáció míg egyfelől szájunkhoz vezette a vizet, másfelől szűk mérték szerint szabályozza a fogyasztást, azóta Budapest ethnografiája is szegényebb lett egy élénk vonással, letörülve látja physiomiájáról eredetisége egy érdekes specialitását, utozai életének egy sajátos elemét.

Szinte-szinte kétséges, vajjon a technika vívmányai kárpótolnak-e annyi anyagi előnnyel, a mi fölélné az eszményi poézis zománczából általuk letörült eleven színeket. A kút poézise helyett a vízvezeték prózája! Amott bizalmas találkozások s a gyöngéd vallomások, a pihenés idyllje, egy többé-kevésbé mindent elfedő ürügy, mely jószívű alkalmat nyújt a nyüjét lerázott szegény lelkeknek pár percnyi szabaddulásra, — emitt az önző kór kényelmessége, mely mindent a szobák négy fala közé szorít, s minden pillanatot számon követel. Amott a lányzív annyi édes romantikája a felhúzott veder lánczcsörgése mellett, — Kató, a kinek edényét gyöngében meríti meg az itató legény, s a mint erős karjával átnyújtja a nehéz dezsát, vagy a mint figyelmesen segíti fel a fején összegyöngyölt tegeresre, szemek sokatmondólag találkoznak. Azután egy kis negyedőrti terefere egyről-másról, az édes szülőföld, az otthon maradt pajtások, ismerősök, stb. Hány barátság kötetett, hány szent frigy pecsételtetett meg ezeknek a régi kutyának a menhelynyújtó oltalma alatt, mohos faderekaikkal, bádorgorított kúpos tetőkkel, s hány alkalmi összejövetel az esti órákban, mely alatt bú, baj kitárul, hírek és ajánlatok kolportáltaknak, panasz és melegegés az ajkakon, valódi bőréje azoknak a tizezereknek, a kik a többi tizezerek szolgálatára születtek a világba.

Ha Göthe ebben a vízvezeték világban él, kétséges, hogy vajjon megírhatta volna-e halhatatlan költeménye egyik legragyogóbb jelenetét; a megeseit Gretchen szegényét nem vette volna szájára a pletyka sugdosását; bizonyos, hogy előbb közbelepett volna valami közepes vízvezeteki ellenőr vagy házinspector, s sztrebentette volna a rigalmazó és a vizet folyótó fehér eselédet, vagy elzárta volna rövid úton a víz és vele együtt a szóbeszéd csapját. A mi Valentint illeti, ő tán a legutóbbi májusi előléptetések alkalmával avanszirozott volna, Faustot pedig legalább is szóba hozták volna az akadémiai tagajánlások közt.

És mindezt a vízvezeték tette volna! De ha a civilizáció új helyeteket teremt a régiek helyébe, s ha sokat lehetetlenne, és anachronisztikussá tesz a költséget csodái közül, megfordítva az is áll, hogy a költséget csodái a valóság csodáival helyettesíti. Ha bekövetkezne valaha, hogy egykor, évezredek múlva, Budapestből kő kövön nem marad, az archaeologia ki fogja konstruálni azokból a földalatti építkezésekből is, melyeket ma alig lát emberi szem, annak a civilizációnak nagyságát, annak a fővárosnak ékességét, mely ma ezen a helyen áll. A mi nagyszerű és lélekemelő, a mai ipar, kereskedelem, közlekedés, közegészségügyi adminisztráció fejlettségében van, annak rejtett ideghálózata mind itt vonul el lábaink alatt, kevesektől sejtve, még kevesebektől látva, de örök emléke a jelen történetének.

És ennek a föld alatt elágazó éltető, táphajtó nagy úternek, mely szünetlen keringésben közvetíti a fővárosi élet testének nagy anyagcserejét, vannak néha véletlen fennakadásai, vannak beteges elváltozásai és lappangó kórjai. Ilyenkor az ásók, kapás és kővágók doktorok megoperálják, feltárják a beteg részt, kitapogatják titkos baját, vagy egy merész műtéttel megnyújtják, kurtítják, jobbra-balra irányítják a pontos szervert s esetleg egész újjal cserélik fel. S ha lelked szereti olykor elképzelni ezt a mi békés, türelmes Budapestünket, valami rettenetes korszakalkotó revolúció felforgató hatása alatt, — a kép elevenen előttem áll. Felszaggatott kövezetek tornyosodnak félelemtelny barrikádokká, melyek mögött a szelíd, ősz szakállú lovasúti pályáról apró piros jelző lobogója úgy tűnik fel, mint az anarkhia fenyegető symboluma, a tekintélyes átmérőjű, kiásozott vezetéki csövek rozsdás öblei, melyek sohasem láttak mást torkukban, mint Wein igazgatót annyit rígalmazott és szidott vizét, most mintha kartácsokkal tele-tömött ágyúk gyanánt meredeznének a hatalmasok palotáira. Hintók, fuvaros szekerek agatnak össze az elzárt közlekedés szűk ki- és

bejáróin, s pár pillanat alatt valódi szekérszancz gomolyodnak össze az egymás hátán szorongó járművek. A Fleischer Szeplő, az egy-fogatú bérkocsiról «Verfluchter Mámház»-nak szidja a Baarfusz «nagyságos úr» kocsisát, míg ez azon a ponton van, hogy ostorhegyével végig legyintsen a rártati komfiás hátán. Szerencsére az alatt kizökkennek a tengelyek s az éres szóvita vége elhangzik a fővárosi utcák monoton zisvajában.

Forró nyári délután, mikor a kioszkok törpe narancsbokrai gyér árnyékában nagyokat fújva, hűsöl az, kit sorsa egész nyárára a város falai közé zár, fulladt varrásokból szűk ablakain át halálos fáradtsággal berreg a lomha izmokkal hajtott tűző-gép, s künn a komoly Duna hátán a Vámbáztól a Margithidig kéjjel lubiczuló fűrdőző gyerekség vidám pacsolása hallzik, kacajjal, sikolygással át meg átszőve ilyenkor, mielőtt a bealkonyodó nap hűse egy rövid lélegzetvételre tömegekben esálna ki a nagy köhözak halvány lakóit a fővárosi szabadabb részeire — valódi jótékonyág nemtőjeként jelenik meg az a torzonborz bácsi, a ki a hátára vetett gummitömlővel sorra járja az elhagyatott utcákat s feladatához mért komoly fölénnyel nyitva meg a zárcsapok zsilipjét, jökdvő sistergés közt irányozza üdítő zuhatagát a járdák porába, melynek fakó szürkéségébe az ő fantasztikus kedélyessége szeszélyes arabeszket rajzol. Egy újkori Mózes, a ki vizet fakaszt a sziklából. És ah, hogy élénkül, frissül a lankadt árcz, a finom szitáló cseppben ruháló permetéttől; hogy rázza meg nedves szárnyait a tikadagó fecske, élesztő kortyot szíva begyébe a meggyült pocsolóából, mielőtt szomjasan inná föl a porhanyó száraz talaj utolsó cseppjét.

A zárcsap-felügyelő mindenestre a főváros legérdekesebb alakjai közé tartozik, habár az újabb civilizáció által teremtett nagyvárosi existenciák közt nem sokkal áll előbb példának okéért a városligeti «körhinta-forgatónál». Mint típusnak, jellemző alaknak lényegesebb tulajdonságai közé tartozik az a hajlama, hogy a kivasalt világos nadrágok és fényesre csiszolt cipők ösztönszerű ellensége és szívesen dokumentálja azok tulajdonságai előtt az embereknek a vízvezeteki fecskendőkkel szemben való demokratikus egyenlőségét. A legelegánsabb lakcipő semmivel sem tarthata előtte több respektusra számot, mint a vizet hetek óta nem látott bagaria kiscserepedett bőre, egyként veszi czélba fecskendője kiövellő sugarával, melyet egy fegyver fontosságával kezel. És a köztisztasági felügyelet jóvoltából azt a korlátlan hatáskört, mely őt az összes fővárosi vizek urává teszi, a tűzőlősságon kívül legfeljebb a minden elemek urává, a mennyi vízvezeték zárcsap-felügyelőjével osztja meg. Ő az egyetlen konkurrensa, a ki nála nélkül is jótékony esőt zúdít a főváros tikkasztó, porral lepett utcáira. Ilyenkor aztán üdös vetélkedés fejlik ki a földi és mennyi intező körök közt s minél jobban zuhog a felhők vize, annál buzgóbban nyomkodja a főváros hű közege is a maga rész-szajú kauscuk-tömlőjét, úgy gondolkozza, s méltán, hogy anyanyi esze neki is van, hogy tudja, mikor kell megerecszenie az áldás zsilipjeit; s ha ennél többet egyikök sem tud, akkor mi szükség van a másikra?

AMERIKAI NŐ MAGYARORSZÁGON — VELOCIPÉDEN.

Egyik londoni nagy képes lap, a «The Illustrated London News» több számon át közölte Pannel Robins Erzsébet asszony uti leírását «Berlin to Budapest on a bicycle» (Berlinton Budapestig velocipéden) cím alatt. Az e héten megjelent közleményben a vállalkozó amerikai nő érdekes utazásának magyarországi részét mondja el s két eredeti rajzot is közöl: egy ki vázlatot Esztergomról («Gran» alárassal) s egy élénk rajzot, melyen egy magyar falu lakosai láthatók, a mint a velocipéden utazó nő szokatlan látványára össze seregelenek. Utazása Bécsből Pozsonyban és Győrön át Esztergomig velocipéden s innen Budapestig gőzhajóval történt.

Magyarország volt Közép-Európán keresztül tett hosszú utunk végpontja, — írja Pannel asszony. Azt hitták, hogy nagyon is keleties és miveletlen ország, csupa cigány, teve és Attila-féle vad terem-

BERLINTŐL BUDAPESTIG VELOCIPÉDEN. — Bevonulás az első magyar faluba.

tések, de csalódtunk föltevésünkben. Hanem alig, hogy a gőzhajó Magyarország határán áthaladt, azt mégis észrevettük, hogy egészen más világba jutottunk, oly világba, hol a férfiak bő fehér vászon nadrágot (gatyát), kétféle nyíl inget, a nők pedig a krienolin idejére emlékeztető rövid, alig térdig érő szoknyát, s magas csizmát viselnek. A partok mentében mindenütt a bő fehér gatyát láttuk, az eke után járó vagy pedig a végtelen mennyiségű szarvasmarhát őrző pásztorokon is. Magyarországon ezen sajátosság viselése mindjárt az osztrák határszél közöbén feltűnt előttünk. Pozsonyban partra szállottunk, de alig hogy a várost elhagytuk, a végtelen rosnásgon megint gatyás embereket és széles utcákból álló falukat láttunk. Minden egyes ház előtt a hosszú kútgemek sora oly benyomást tett reánk, mintha a faluban magas árbozat hajók horgonyoznának.

A férfiak napbarnított, komoly arcaikkal és hosszú bajuszaikkal nagyon megtetszettek, de nem úgy az út, melyen kerékpáraink elsültek. A mely homokban csak lépést haladhattunk előre. Estig Győrnél tovább nem juthattunk. A szálloda előtt magyar ruhás kocsisat láttunk. Még sok mindenfelől is láthattunk volna, de a homokban való kerékpározás annyira kifárasztott, hogy vacsora után tüstént nyugalomra tértünk.

Az augusztusi éjszakán nyitva tartott ablakon behallatszottak a legelső eredeti «csárdás» hangjai. Győrtől lefelé mindenütt rosszal rosszabb utak. Minduntalan eltévedtünk, mivel az utirányt senkitől meg nem tudhattuk. Az emberek csak magyarul beszélnek s így minden tudakozódás, német vagy más nyelven hiába lett volna. Meghétünk; városnak se híre, se hamva; térképünk nem használhattuk, mivel nem tudtuk, hol vagyunk. Egyik kilométer a másik után tettük meg de a helyzet nem változott. Dél felé egy hosszú faluba értünk, melynek egyetlen széles utcáján egy árva lelket sem láttunk. Végre egy ház előtt állapodtunk meg, melynek ajtaját valaki kinyitotta. Ott ember jött ki rajta, kik mindannyian mosolyogtak és úgy látszott, szívesen fogadnak bennünket. Rögtön rájuk ismerem; azok voltak, kik ezelőtt két órával kocsin elhagytak melleltünk.

— Korsma ez? kérdém nemetül, még pedig nem egészen kifogástalan kiejtéssel.

— Asszonyom franczián is beszél, nemde? — kezdé az egyik. — Igen, ez a korsma. Tessék beszélni!

Soha ennél kedvesebb franczia megszólítást nem hallottam. Az urak mindnyájan franczián beszéltek; önzéletes magyar ember, ha csak kikerülhet, nem használja a német nyelvet. Nehány perc múlva hét személyre terített asztalhoz ültünk. A házi gazda ebéd előtt cognaccal, kalácsal kínált meg.

Kitűnt, hogy az ebéd rögtönzöve volt, a mennyiben az urak mindannyian mérműkök, kik tanulmányait Párisban végezték, s már Győrről láttak bennünket. Azt tudva, hogy utunkat erre veendjük, kocsin megelőzték, s a korsmban ebédet rendeltek számunkra. A házigazda Kossuth seregében harcolt és egészségünkre ivott, mit pohárkocintással viszonoztunk. A szoba falán Kossuth s a többi magyar hazafiak arcképei láttak. Ebéd után a mérnök az utirányra nézve elég kimerítő utasítást adott, s mi útnak indultunk. De a nyert utasítás dacára ismét eltévedtünk s elég csodálatszerűen épen akkor értünk Esztergomba, midőn a Bécsből érkező gőzhajót jelezték. E kedvező alkalmat felhasználva jegye-

ket váltottunk s néhány perc múlva utazásunk végpontja felé indultunk.

A hajó első osztályú fűdélzetén már nyugaton voltunk, a fekete kabátos párisi kalapos Európában. A második helyen sok mindenféle a keletről emlékeztető. Széles karimájú kalapos tótok hosszú hajjal; szerbek, törökös fezen s bő, vörös bugyogóban; ezek közt egy cigány fiú melabús hangokat csalt ki rossz hegedűjéből. Estefelé a sík vidéket szelid hegy-lánczok váltották fel s midőn végre a nagyszerű lánczid alatt elsurranva, parthoz értünk, Budapest fényesen kivilágított utcái egy modern város képét tántették elénkbe.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Kossuth «Iratái». Helfy Ignác, orsz. képviselő, értesítette az Athenaeum nyomdai társaságot, mint Kossuth iratainak kiadóját, hogy Kossuth Iratai IV-ik kötetének kiadóját kizárta elindult Turinból. Augusztus 25-én, Lajos napján kapta meg Helfy a kéziratokat. Kossuth Iratai — természetesen megszakítással — 12 éven át készült, mert 1880-ban jelent meg a mű első kötete a IV-ik kötettel a nagybecsű emlékiratok még nincsenek befejezve, Kossuth még ezen kívül két kötetet akar írni. Az ötödik és hatodik kötet anyaga is együtt van már s remélhető, hogy rövid egymásutánban megjelenhetik.

«Budapesti Szemle» szeptemberi kötete már elhagyta a sajtót. Első közleménye: «Körner Zrínyi-drámája», mely cím alatt Heinrich Gusztáv tárgyalja a korán elhunyt német költő és sokat emlegetett drámáját, mely a magyar színpadnak is oly hosszú ideig volt rokonszenves darabja. Második közleményül O-t tollából «A kath. klerus sérelmei 1848 előtt és után» című tanulmány folytatását kapjuk, mely a mostani egyház-politikai kérdések szempontjából tanulságos. Haraszti Gyulától «Bevezetés a franczia tragédia történetéhez» című irodalomtörténeti dolgozat olvasható, mely a szerzőnek magán-tanári próbálódása volt a budapesti egyetemen. A szépirodalmi közleményeket teszik: «Tengeri és tengerparti történetek» című elbeszélés («Drachman Solger után fordította Baján Mihály») és «Politikai Xenia» címen fulánkos versecskék Gyulai Pál szerkesztőjétől. «Nehány könyv Shakspereről» címen I. S. Molnár Györgynek egyik Shakspeare-könyvéről és Raich meg Campbell könyveinek magyar fordításairól ír; a következő cikkben pedig Pólya Jakab nemzetgazdasági irodalmunkkal foglalkozik. Az «Ertesítő» rovat Mikszáth K. legújabb könyvét, «Galamb a kalitkában», a földművelési minisztérium működéséről szóló jelentést s egy külföldi művet ismerteti. A «Budapesti Szemle» előfizetési ára egész évre 12 frt, félre 6 forint.

Az «Osztrák-Magyar Monarchia írásban és képből» hon- és népismerető vállalatnak Magyar-

országot illető részéből a III. kötetnek 11. füzeté jelent meg, a melyben Váczy János befejezi «A magyar irodalom» című dolgozatát, vázolván a magyar regényirodalmat és a tudományos irodalomnak a szépirodalommal rokon fajait. Arany János, Jósika Miklós, Eötvös József, Kemény Zsigmond, Bajza József, Toldy Ferenc és Erdélyi János arcképei és névleírásai illusztrálják a füzet első felét. A második felében Paulay Edenek «A magyar színészetéről» írt tanulmánya kezdődik a legrégibb nyomok s a tulajdonképeni magyar színészet küzdelmes éveinek leírásával. Az úttörők közül két kiváló színész arcképe látható e füzetben. Moór Annáé és a Déryné Széppataki Rózié. A füzet illusztrációi Beniczur Gyula, Roskovics Ignác, Cserna Károly és Kinnach László művei. A füzet a Révai-estvérek bizományában jelent meg s ára 30 kr.

A Pedagógiai zsebnaptár az 1892—93-ik tanévre (VII. évfolyam) megjelent az iskolai év kezdetére, tanárok, tanítók, tanítóképző intézeti növendékek és felsőbb leányiskolai tanulók használatára. Szerkesztette Orbók Mór tanítóképző intézeti tanár. Bolti ára vászonkötésben 60 kr. Az 1892/93 évi pedagógiai zsebnaptár a naptári részen kívül közli a miniszterileg engedélyezett tankönyvek 4., 5. jegyzékét, továbbá Klamarik János, Fehér Ipoly, Göbl János György, Rohrer Mátyás, Lakits Vendel arcképeit és életrajzait; azonkívül címzett, gyakorlati tudnivalókat stb. stb. Kiadja Singer és Wolfner, Budapest.

Folyóiratok. — Az «Erdészeti Lapok» augusztusi füzetében Zsuffa Antal a tölgynek a folyómenti lágyfaerdők területén való megtelepedéséről ír. Piso Kornél az apáczarovar irásának kérdéséhez szól. Péch Dezső kérdése a nemes fűvek leírását nyújtja, írva azok terjesztéséről és a kosárfonó-ipar fejlesztéséről is. Bodor Gyula rosszul sikerült tölgyfakivágást ír le. Fűrher János pedig «A katonaság gyakorlati és az erdők» cím alatt említi a károkat, melyek hadgyakorlatok alatt a fiatal erdőket érik a pusztaságtól. — A «Földtani Közöny» új számában ezek vannak: Zimányi Károly: Ásványtani közlemények. Litschauer Lajos: A fém- és ásványok telepeinek ércesedési viszonyai. Urbán Mihály: Tapasztalati jegyzetek a hegygerinczvonalak és a telérek csapásairól. (Egy rajzzal.)

A nemzeti színház szeptember elsején nyílt meg a nyári szünetek után, gr. Teleki László «A kegyenc» című tragédiájával. A római tárgyú tragédia egykor hírneves darabja volt a magyar színpadnak, de már tíz év óta pihen, azok közé a sok erővel és költséggel írt művek közé tartozván, melyek magukon hordják keletkezési koruknak bélyegét, a mi egy következő korban már csak történetirodalmi emléklül tűnik föl.

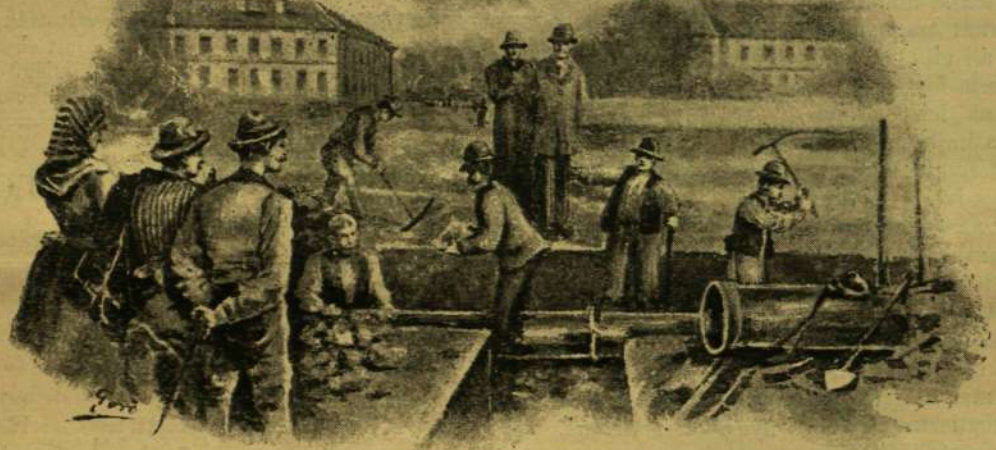
A darab csillogó külső hatásokra törekszik és tele van csattanó fordulatokkal, mint általában a romantikus színművek a harminczas és negyvenes évekből. Ezeket a részeket színészeink erővel és bravúrral emelték. A darab főszereplői közül Szacsvay (Maximus), Jászai Mari (Julia), Gyenes (Valentinian), Nagy Imre (Palladius), Hegyesi Mari (Endoxia) és Fáy Szerena (Placidia) érdemelnek elismerést. Kisebbszerepekben jellemzetes alakításokat nyújtottak Bercesnyei, Egressy, Gabányi, Szigeti Imre. Hogy a közönség mégsem adózott igazi lelkesedéssel a szereplők játéka, az nem a művészek hibája. Legnagyobb hatása volt a harmadik felvonásnak és legjobban tetszett az utolsó, a hol Jászai asszony halálkálisa emelkedett ki. A kiállítás és az összejáték dícséretet érdemel.

Állandó színház Ó-Budán. Az ó-budaiak állandó színház eszméjével foglalkoznak. A színpártoló egyesület terve szerint a régi «Korona» épületet, mely most iskola, alakítanák át színháznak. A jövő évre ugyanis készen lesz az új iskolaeépület s ekkor a város ezt színháznak adhatja. Az átalakítás nem kerülne sokba, mert a tér felé eső részén olyan toldalék-épület emelnének, mely magában foglalná a színpadot és öltözőket s a nagyerem maradna a nézőtér. Egy másik terv szerint társadalmi uton szerelnék be a tőkét s a városot kérnének telket, melyre új színházat építenének.

KÖZINTÉZETEK ÉS EGYLETEK.

Az országos tanítógyűlés az idén Szegeden folyt le aug. 28-ikán. Részt vett a gyűlésben a ref. tanítók országos választmánya is, mely közgyűlést a városi székházban tartá. A vendégeket a szegediek szívesen fogadták.

A tanítógyűlésen Lakits Vendel elnöki megnyitása után Lázár György helyettes polgármester Szeged város nevében üdvözölte az összegyűlt népválasztókat. Ferenczy János a csongrád megyei és szegedi tanítóság részéről mondott üdvözlő beszédet. A titkári évi jelentés felolvasása után Glatz György azt indítványozta, hogy az elnökségnek a tanítói fizetések emelése tárgyában kifejtett működése és eljárása ne vétsék tudomásul. Hosszu vita után, a melyben a közgyűlés általános éljenzés közt teljes elismerést szavazott Lakits Vendel elnöknek, a közgyűlés 11 szó ellenében 56 szóval elvetette Glatz indítványát. Az országos bizottság tisztikarába minden egyes állásra a régi tagot választották meg. Ezután Schön József fővárosi tanító olvasta fel György Aladárnak a népválasztási szakosztály működéséről szóló, nagy tetszéssel fogadott jelentését. Általános figyelemmel hallgatták ezután dr. Bokor Józsefnek «A kulturegyesületek és a tanítás» című, valamint Kovács Istvánnak «A népiszkola tanrendszereinek hibái»-ról szóló értekezését. Az országos Eötvös-alap bizottságának javaslatához képest 2030 forint kiosztását elhatározták. Este 8 órakor az «Európa» szállóban díszvacsora volt.

Vízvezetési csövek lerakása.

VÍZVEZETÉKI KÉPEK. — Goró Lajos rajzai.

Az erdélyi részi Kárpát-egylet alsó-fehérmegyei osztálya Nagy-Enyeden élénk érdeklődés mellett tartotta évi közgyűlését. Az elnököl Csató János alispán szép beszédében fejtegette, miképp kell az erdélyi részeket a turistákkal megkedveltetni. Horváth Miklós pénztárnok jelentése szerint az osztály 400 ft vagyonnal rendelkezik; a Detonátúra építendő menedékház költségeihez jelentékeny összeggel járulnak egyes községek, testületek és magánosok. Gáspár János előterjesztette az osztály munkaprogramját, melyben több menedékház emelése, számos útjelzés és útépités szerepel. Alelnökké Blaska Ubald marosújvári bányatanácsost választották meg. A közgyűlés után Gáspár János előadást tartott a tövisi patak szorosáról és vidékéről.

EGYHÁZ ÉS ISKOLA.

Tisza Kálmán főgondnoki jubileuma. Komáromban a szept. 15-iki ünnepélyre nagy előkészületeket tesznek. A megérkező Tiszát a vasuti állomásonál Beöthy Zsigmond megyei gondnok, a rendező bizottság elnöke üdvözlö. Azután a bandérium kapitánya tisztelgéshez vezényel és a komáromi nők rövid üdvözlés után ezüst koszorút nyújtanak át az ünnepeltnek. A díszmenetet, mely a főgondnokot a megyeháza kisér, Sárkány Ferenc főkapitány és Pöcze János főszolgabíró díszfogaton vezetik. Ezeknek fogatát a lovasbandérium követi és a bandérium után Zuber József főispán fogata nyitja meg a díszfogatok sorát. Közvetlenül a főispán után négyes díszfogaton díszlovakok közt, Tisza Kálmán az ünnepelt főgondnok, Beöthy Zsigmond kíséretében, harangzúgás és tarackklövések közt indul meg.

Püspöki beiktatás. Drohobeczky Gyula gör. kath. püspök beiktatása aug. 28-ikán ment végbe a horvátországi Kőrösön. Nehány horvát hazafi már hetek előtt izgatni kezdett a «magyar püspök» ellen, de a legcsekélyebb eredménye sem volt, mert az új püspök a legszívesebben fogadtatásra talált.

A vasútnál, a hol a város hatóságának, a tanítványoknak, egyetemen és testületnek képviselői gyűltek össze. Vukics polgármester és Horvát kerületi előjáró, a székesegyház kapujánál pedig Badinovics káptalani helynök üdvözölték meleg szavakkal. Este fátylasmenet volt, majdnem az egész lakosság részvételével. Vasárnap a templomban nagy fényvel megtörtént a beiktatás. Ott volt a tartományi kormány képviselőiben dr. Krsnjavi Lázár osztrályfőnök, továbbá Rubido-Zichy főispán. Az új püspök pontifikált, azután horvát nyelven beszédet mondott. A békét fogta hirdetni — úgy mond — a békét az államban, az egyházban, a családban és mindenütt. Délben a püspöki palotában lakoma volt, melyen lelkes toasztok hangzottak a király és felségére, a báura, a püspökre, a miniszterekre és másokra.

Uj püspök. A király Szekeres János rozsnói székesegyházi nagypreposit, ezimzetes apátot és székesegyházi főesperest, szerbiai választott püspökké nevezte ki.

MI UJSÁG?

Arany szobra. A nemzeti múzeum kertjében közvetlenül a főhomlokzat előtt Schickendanz Albert tanár terve szerint felállították azt a természeti talapzatot, melyre az Arany János szobra jön. Maga a szobor közel áll befejezéséhez. Arany ülő alakja, valamint Toldy Miklós bronzba van öntve, Piroška alakját a mult hétfőn szállították el Strobl műterméből az öntőműhelybe. Sikerkültnék mondják. Arca igazi magyar típus, ruhája magyar falusi leányoké, haja hosszú fonadékban csüng alá. Átszelleműten néz föl a költőres egyik kezét cserkoszorun nyugtatja. Az arc sokban hasonlít Széchenyi Alice gróf-kisasszonyra, a ki több ízbenült modellül a mintázó művészek, Strobl Alajosnak. De bár a szobor készen van, leleplezése nem az idei október hónapban lesz, hanem a jövő évi május hó első napjaiban. Így határozta el a b. Eötvös Loránd elnöklété alatt összeült szobor-bizottság. Különb a szobrot még az idén felállítják s a leleplezés napjáig fabódót építenek föléje.

Budai honvédek emléke. A budai várban nem sokára felállítják azt a szobrot, mely a Budavár ostromában elesett honvédek emléket örökíti meg. A várbeli díszterem már körülfertétték azt a helyet, a hová a szobor jön s hozzá is fogtak az alapozási munkálatokhoz. A talapzatot még ebben az évben elkészítik. Maga az emlék, melyet Zala György mintázott, most van öntés alatt. A szobor egy fiatal honvédet ábrázol rohamlépésben, a mint magasra tartja lobogóját. Följe Génusz hajol; talpazatán megtört ágyúkerék. A szobrot kora tavaszán állítják fel s a jövő évi május 21-én, Budavára bevételének évfordulóján, leleplezik le.

Kossuth 90-ik születésnapját az ország sok részben megülik, legfényesebben minden valószínűség szerint Budapesen, a hol külön bizottság intézi az ünnepély sorrendjét. Szép ünnepély lesz Tályán is, a hol a megújított evangélikus templom, melyben Kossuthot keresztelték, szentelik föl egyházi díszszel. Meghívta erre Kossuth fiát Ferenczel is. E napokban Kossuth Ferenc levelet intézett Helfy Ignác-hoz s megkérte, tudassa az érdeklődőkkel, hogy ez alkalommal ő, Kossuth Ferenc, nem jöhet haza. Oka az, hogy atyja nem bízta őt meg képviselővel s ezt ismert elveinél fogva nem is tehet. Megbízás nélkül pedig nem mehet haza, mert összeütközésbe jutna atyja nézeteivel, melyeket tisztelni kötelessége. Különb is addig, míg atyja hontalan, neki is hontalannak kell maradnia.

A «Főthi dal». Ötven év lez október 5-ikén, hogy Vörösmarty a Fáy András főthi szüretjén, elszavalta híres költeményét, a «Főthi dalt». Az akkori vendég-koszorúból ma már csak Kossuth Lajos és nővére, Ruttkayné, Barabás József és öz. Vachott Sándorné él. A főthiak elhatározták, hogy a «Főthi dal» születésének és Kossuth Lajos Főthon való időzésének napját együtt ilik meg október 5-ikén nagy népünnepel. Az ünnepély rendezésére harmincz tagu bizottságot választottak.

Munkácsy honfoglalási képéhez sokféle régészeti és történelmi tanulmányt tesz. E célból Lanfranconi Enea mérnök is felajánlotta gazdag metszvény gyűjteményét, s azt most kutatók végig Pózonnyban. Az adatokat elküldik majd Párisba. Sőt Lanfranconi kijelentette, hogy a mennyiben némely leletnek, képnek és rajznak kellő megvilágítása szükségesnek mutatkoznék, hajlandó a közvetlen szóbeli magyarázatok érdekében személyesen is Párisba utazni.

A rodostói Rákóczi-emlékek. A rodostói templom s egyéb Rákóczi Ferencze vonatkozó emlékek kijavítására gyűjtéseket rendeztek itthon a történelmi társulat felhívására. A javítási munkálatokról Randazz Ferenc minorita rend-főnök, ki az építkezés felügyeletét magára vállalni szives volt, újabb jelentést küldött Szilágyi Sándornak, a történelmi

A konyhában.

társulat titkárnak. A templom építése annyira haladt, hogy jövő hó elején minden valószínűség szerint készen fog állni. Beszédes Kálmán, Törökországban élő magyar festő, vezeti a munkát. Ugyancsak neki sikerült a Rákóczi-kút feliratos márvány-táblájának elveszett töredékeit megtalálni. A fejedelem és társainak nem balszamosított és külön-földfedezhetők. A fejedelem bebalzsamozott holtteste tudvalevőleg a konstantinápolyi Benoit-templomban van eltemetve. Az egész ügy állásáról részletes jelentést tesznek legközelebb a történelmi társulatnak.

Lukács Béla kereskedelmi miniszter szept. elsején a budapest-pécsi vasut megismerésére Pécsre utazott. Ez alkalommal a miniszter e vasut mentén, valamint Szalvániában több nagy gyártelepet is meg fog tekinteni.

A filippopoli kiállítás. A filippopoli bolgár kiállítás aug. 27-ikén nyílt meg Ferdinánd fejedelem jelenlétében. Az érdekes és gazdag kiállítás egyik fő része a magyar pavillon, melyet a fejedelem is nagy figyelemmel nézett végig már a megnyitáskor, aug. 31-ikén pedig újra fölkereste, s egy teljes órát töltött benne. Dr. Kovács kiállítási biztos szolgált magyarázatokkal. Különösen a gépek iránt érdeklődött a fejedelem.

Kolumbusz ünnep Budapesten. Amerika fölfedezésének negy százados évforduló napján, okt. 10-én a magyar földrajzi társaság ünnepes ülést fog rendezni, hogy a világtörténelem e nagyfontosságú es-

ményének évfordulóját a magyar közönség is megünnepelhesse.

Az elhagyott sziget. A párisi «Temps» kimerítő jelentést ad Jan-Mayen éjszaksarki sziget állapotáról, hol ezelőtt 9 évvel az osztrák-magyar tengerészeti expedíció állomást rendezett be tudományos vizsgálódások céljából, miután ott tizenhárom hónapig tartózkodott, de aztán elhagyta. Ezen az állomáson kilenc év óta senki sem volt. Most a francia «Manche» gőzös látogatott el oda, melynek fedélzetén volt Gratzl osztrák-magyar tengerésztiszt is, a ki az 1883-iki expedícióban részt vett. A gőzös június 27-én kötött ki Jan-Mayennél. Rögtön felhúzták az osztrák-magyar tengeri lobogót a hajó főbőrtárára és azt agyulovesséssel üdvözölték, Gratzl és a francia parancsnok kimentek a partra és az osztrák-magyar misszió épületeit és obszervatóriumát teljesen érintetlen állapotban találták. Még a zászló árbozta is kiállotta az éjszaksarki viharokat. Eddig ezen a szigeten csaknem nem voltak négy lábú állatok, most azonban egy kövi rókára bukkantak, mely természetesen csak a zajló jégablakok juthatott oda. Ezt aztán le is lőtték. Az annak idején ott hagyott hőmérőben a higany meg volt fagyva, ellenben a kilenc évvel ezelőtt ott hagyott bor, csukor, kétszersült, valamint a fenyőkepek, a király és királyné, II. József császár és Wilczek gróf arcképei ép állapotban maradtak.

Öntözés Budapest egyik külvárosi utcájában.

VÍZVEZETÉKI KÉPEK. — Goró Lajos rajzai.

Női iparművészeti kiállítás Párisban. A párisi iparpalotában a díszítő művészetek központi egyesülete (Union Centrale) által rendezett nemzetközi kiállításról már tettünk említést. Nagyon kíválik benne a magyar. osztály, melyet gr. Keglevich István rendezett, s az iparművészeti múzeum gyűjtött össze. A kiállítás általában oly tárgyakat foglal magában, melyeket vagy nők szoktak készíteni, vagy a nők számára készül. Így még a hajviselést is be van mutatva a legrégibb időktől kezdve.

A magyar osztálynak egyik nevezetessége az egyházi öltönyök gyűjteménye. Mig más gazdag és híres országok két, három, négy misemondó ruhát állítottak ki: addig Magyarországon hetven darabot mutatott ki, még pedig múzeumi becsű ritkaságot. Pedig Esztergom és Pannónia halmozott el a képzőművészet és a szobrászat műveit. A legkezebb misemondó ruhák Babios Zsigmond kassai műszerelő püspök gyűjteményéből Bártfa, Lőcse, Kassai és Szepesváralja templonjaiból kerültek ki. Sokan nézik a műtárgyakat, köztük a budavári Zsigmond-kápolna amaz egyházi öltönyeit, melyeket Mária Terézia maga himezett. A magyar női kez-díszítő hímzéseit közt feltűnik a gróf Zay Albert tulajdonában levő ama régi hímzés, melyet a hagyomány Gara Mária munkájának tart: a sok idő meg is rongálta már, de azért a szép színek, rajzok, érdekes föliratok és czimerek ma is kivehetők. A báró Vay Sandorné, szül. Waldeck Matild grófnőtől kiállított régi pompás fehérneműk, melyek a báró Vay Miklós koronázó családjának ódon műipari kincsei, szintén kiváló ritkaságok. Becsöket ránk nézve nagyban emeli az, hogy a lepedő- és vánkoss-garnitúrák, a feketével és arannyal hímzett halottas ruhák au fil tiré darabok, az aranyos hímzésű nászing elvithatatlant magyar munkák. A magyar csipkék közt első-

rendűek a gróf Zichy Irmái arany és a gróf Andrássy Dadái ezüst szálakból. Pompásak a báró Sennyey Pálné arany csipkéi, meg báró Weisz Mária majdnem félméter széles ezüst csipkéi, melyek azonban nem magyar készítmények. Udvari női ruhákat, gazdag hímzetteket és jó állapotban maradtakat a 17-ik és 18-dik századból báró Révay Róza és gr. Lónyay Mária állítottak ki; de ez a genre gazdagabb lehetne, mert hisz sok pompás régi rokolya, aranyos fejkötő és mente van az ország főúri családjaik birtokában. A modern női munkák közt kitűnnek dr. Herich Károlyné és Szukováthy Otília k. a. küldeményei. Iparművészeti múzeumunk becses tárgyai közt pedig a régi hímzetti sakktabla és a Brandenburgi Katalin fejedelemné pompás ruhája. Szóval a női kézimunka párisi kiállításán a magyar hölgyek kincsei és művei is elismerésben részesülnek és szépen feltűnnek.

A kholera. A veszedelmes járvány gyorsan terjed Németországban, de a legtöbb helyen csak szörvénnyos mutatkozik. Így Berlinben már egy hét óta konstátálva van, hogy a járvány óta is behurcolták, de ez idő alatt mindössze néhány eset fordult elő. Párisban szintén csak szörvénnyosan lépett föl a kholera, de Havre kikötő városban sok áldozatot szed. Hamburgban a járvány a legveszedelmesebb alakban lépett föl. A betegség rövid lefolyású, a beteg néhány óra alatt vagy meghal, vagy jobban lesz. Még az utóbbi napokban is 400 körül volt napjában a betegesedések száma s közel 200 a halálozásoké, pedig most már a kholera apadt, s bíznak benne, hogy a szomorú helyzet gyorsan javulni fog. A ma-

Bércoksis a vízvezetési csapnál.

gyar kormány rendelkezéseket tett oly irányban, hogy arra az esetre, ha Galicziában, vagy Bukovinában fellépne az ázsiai kholera, a tartományokkal szemben a magyarországi határ ugyanazon a módon elzárassék, miként ez most Németországgal szemben Ausztriában történik.

EGYVELEG.

* Vállalkozó nők. Queensland ausztráliai állam kormányához kérvényt adtak be az ottani nők, hogy a jövőben őket is alkalmazják — a rendőrségnél.

* Az udvari szertartások Japánban megkövetelik többek között, hogy, ha a császárné kikocsizik, az utcákon minden forgalomnak szünetelni kell, s egyetlen szót sem szabad kiiejteni. Ablakon vagy ajtón át nézni nem szabad, de a lakók kötelessége az ajtók elé ülni, s arcukat kalapjukkal befedni, hogy mit se lássanak. Csak európai hölgyeknek szabad a kalapot fejükön tartani.

* Az állhajhoz szükséges anyagot most már Franciaországban nemcsak a paraszttől szedik össze, hanem a szemétdombon is. Valaki kiszámította, hogy magában Párisban a nők fésülködés közben naponként mintegy 50 kiló haját dobnak el. A ronggyújtók szorgalmasan összeszedik ezeket a hulladékokat, megtisztogatják, ezután színek és hosszúság szerint osztályozzák s végül kilóját 9—14 frankjával eladják.

* Az életbiztosítás elterjedésére nézve tájékoztatásul szolgálhat az az adat is, hogy 30 évvel ezelőtt az egész földgömbön csak 2 1/2 milliárd forint volt a biztosított összeg, ma legkevesebb 20 milliárd. Legtöbb (8,406 millió forint) biztosítás van az éjszakai amerikai Egyesült-Államokban.

* A legszebb gyöngy a világon a persa sah birtokában van, kinek egyik elődje háromszáz évvel ezelőtt vette azt egy Tavernier nevű francia utazótól 3.375.000 frankért. Egy más keleti fejedelem birtokában van egy 12 1/4 karátos teljesen átlátszó gyöngy, melynek értéke egy milliót nagyobb. XIII. Leo pápa birtokában is van félmillió franknál értékesebb gyöngy. Frigyes császár özvegyének 32 gyöngyből álló nyakéket, mely Erzsébet angol királynőtől származik, 875.000 frank értékű. Fekete gyöngyökből legszebb gyűjteménye van a mi királyunknak.

* Európa legforróbb községe valószínűleg St. Lázár hercegovinai város. Az ottani kórházban évek óta gondosan feljegyzett adatok szerint nyár derekán az átlagos hőmérséklet 35°C. Különösen forró volt a nyár 1887-ben, midőn két hónapig át még csak felhőt sem láttak s szellő is alig mutatkozott, reggel 9 órakor már 57°C meleg volt, délelőn egy órákor 62°C több napon egymásután s az éjszai hőmérséklet sem esett 35°C alá. Lehetetlen mindenki igyekezett elmenekülni onnan. A város fekvése, magas més- és kréta hegyek által körvesített völgyben, magyarázza meg ezt a nagy forróságot. Európai szervezeti ültetvények megsemmisülnek itt, ellenben palma, füge s granátalma csak úgy tenyészik, mint a tropikus éghajlat alatt. Hogy St. Lázár nem egészséges hely s különösen nyáron sok a ragadós betegség, magától érthető.

HALÁLOZÁSOK.

TÖRS KÁLMÁN, betegségének utolsó heteit a főváros mellett falusi lakásban, Szent-Mihályon töltötte. A váru-várt javulás azonban nem következett be. Az utolsó napokban nyughatatlankodott, visszavágyott a városba, s családja augusztus 30-án be is hozatta. Hosszas betegsége alatt éghajlat, dr. Kéty egyetemi tanár és dr. Faltai rendőrorvos voltak mellett. De sem az orvosok, sem áldott lelki hitvesének szeretete nem enyhíthették szenvedéseit. A halál aug. 31-én este 6 órakor következett be. A gyászestéről a család következő jelentést adta ki:

*Törs Kálmáné Szilvigei Aranka a maga és gyermekei: Aranka, Kálmán, Fatime, Tibor és az összes rokonság nevében mely fájdalommal tudatja felejtethetetlen jó férjének, Törs Kálmának, hosszas szenvedés után, életének 49-dik és boldog házasságának 21-ik évében, 1892. évi augusztus hó 31-én délután 6 órakor tüdővért elhunyt. A meghaldolt hűlt tetemet elhelyezte szeptember hó 2-án, délután 4 órakor fogtak Pál-utczán 2. számú lakásáról az ágostai evangélikus egyház szertartása szerint a kerepesi-úti sírkertben örök nyugalomra tétetni. Áldás pomáira!

A ravatalra sokan küldtek koszorúkat: magánosok és egyesületek, az országgyűlési függelenségi párt, a szerkesztőségek, a család tagjai, a barátok és tisztelők.

LUKÁCS GYÖRGY belügyi államtitkár hűlt hamvait Salzerbadból Nagy-Váradra szállították, s augusztus 19-én délelőtt ott temették el, nagy részvét mellett. A ravatalt a városház előtti kertben állították föl s a végítésszerűség megjelent a város színe java. Koszorúkat küldtek: Tisza Kálmán és neje, a belügyminisztérium, Tanács és Teleszky államtitkár, Ritók kir. táblai elnök, a közoktatásiügyi minisztérium, Nagy-Várad községe, stb. A végítésszerűség megjelent: Tisza Kálmán és neje, Jekelfalussy, Stesser és Fascho-Moys a belügyminisztérium képviselőiben, Ritók táblai elnök, Döry b. főispán, Beöthy alispán, a megyei városi tisztviselők, a törvényszék bírái, a káptalan. A koporsót egy darabig Tisza Kálmán, Döry b., Jekelfalussy, Stesser, Fascho-Moys és Lukács Antal vitték; aztán a városi tisztikar. A városházától a néppel tömött utcákon át az olaszai plébánia-templomba vitték az elhunytat, a hol lelkiüdvéért gyászmeze volt. Midőn a gyászoló család, barátok és tisztelők jelenlétében sirba bocsátották a koporsót, Tisza Kálmán könnybe lábadt szemekkel így szólott: „Ismét egy derék, egy igaz jó emberem szállt sirba.” Nagy-Várad városa is adott ki gyászjelentést egykori polgármestere haláláról.

Elhunytak még a közelebbi napok alatt: HERTELÉNY MIKLÓS, somogy megyei földbírtokos, sok éven át megyei tisztviselő, élete 72-dik évében. A szabadságharc után mint emigráns hosszabb ideig volt külföldön, hazatérése után egyik ismert szereplője lett a megyének. Hűlt tetemét a kis-korpiási temetőben helyezték örök nyugalomra. — KRASZNAI MIHÁLY, a kolozsvári nemzeti színháznak sokáig derék tagja, kit jóízű humoristáknak kedveltek. Francia származású volt; apja, Michel de la Mouche mint emigráns telepedett le Kraszna vidékén s fia már mint honvéd küzdött a magyar szabadságharcban. Hat évvel ezelőtt elmebajba esett s néhány hónapig a nagysebességi tevélyházban ápolták, honnan javult állapotban tért vissza Kolozsvárra. De színészi pályája akkor véget ért. — Id. KRISZTOF JÁNOS, a szabadságharcban Zarándok-erővel főszolgabírája; az utóbbi években a közügyektől visszavonult, él Aradon, hol köztisztviselőt könyvezt, 75 éves.

— MOSER ALAJOS, lovag, titkos tanácsos, az osztrák-magyar bank volt főkezelője, ki csak nemrég vonult vissza nyugalmába, 75 éves, Pressbaumban. — Id. KOVÁCS SÁNDOR, a losonci dalárda elnöke és az országos daláregylet alelnöke, Losoncon, 60-dik évében. — Dr. VANNAI JÁNOS, megyei t. volt-főorvos és nyug. járási orvos, Lippán, 81 éves korában. — GAAL EDE, államvasúti nyug. főmérnök, élete 73-ik évében, Miskolcon. — SZÖKE FERENCZ, földbírtokos, a fehérmegyei Baracsán. A szabadságharcot mint honvédszt küzdötte végig, részt vett a szolnoki, isaszegi, váci, nagysarlói ütközetekben és Budavára bevételeiben is. — MÁRK MIHÁLY, a kovásznai ref. egyházközség segédlelkésze, élete 74-dik esztendejében. — Dr. HEINRICH ERNŐ, besztercebányai járási orvos és az állami felső leányiskola egészségügyi tanára. — MEISZT JÁNOS, gyógyszerész, Balmaújvárosban, élete 61-dik évében. — LUKA LAJOS, a komáromi segélyegylet pénztárnoka, s félzáradon át az ottani ref. egyház presbitere, 79 éves. — HAZAI DÉNES, okleveles gyógyszerész, Dunaföldvár, 28-ik évében. — BEIDL FERENCZ, görög polgár, Beidl Alajos kanonok édes atyja, 74-dik évében. — FORSTER FERENCZ, Tolnamegye törvényhatósági bizottságának tagja és volt főszolgabírája, 1848/9-iki honvédtiszt, Győrkönyben, 63 éves. — WALDMANN GYULA, a magyar államvasutak gépgyárának volt-igazgatója, 43-dik évében, Budapest. — ZABULIK SÁNDOR, Kolozs rendezett tanácsú város rendőrkapitánya, 52-dik évében. — CSERTHEY ANTAL, kincstári ügyész, a tápai kerület volt orsz. képviselője, Hódmező-Vásárhelyen. — KOZMÁRI EMIL, kir. járásbírói joggyakornok és cs. és kir. 32. számú Mária Terézia ezredbeli egyéves önkéntes szakaszvezető, 23-ik évében, a fehérmegyei Seregélyesen, katonai kötelezettségének teljesítése közben szerzett rövid betegség folytán. — ÁRGAY ÁRPÁD, fővárosi tisztviselő, 39 éves. — JOCSCIS SZERVETŐ, szerb ezredes, a szerb hadsereg egyik legképzettebb tisztje, Budapest. — Schwarzer-féle győgyintézetben.

ÖZV. MORETTI JÁNOSNE, szül. Lengyel Terézia, kiterjedt család köztisztviselői matrónája, 76 éves korában, Sárospatakon. — METZ AMÁLIA, jótékony úrnő, ki 25.000 ftos alapítványt tett temesvári tanuló részére, élete 70-dik évében. — VIROZSI MARIÁ ASSZONY, a néhai hírneves Virozsi jogtanár özvegye, augusztus 21-én, 89 éves korában, Budapest. — ÖZV. OLHOFFER GILBERTNE, szül. Miletz Irma, honvédszázados özvegye, a vöröskereszt-egyesületi ápolónők intéző nénje, Budapest. — ÖZVEGY FÜLÖP LAJOSNE, szül. Pázmányi Borbála, Balaton-Füreden, 70-dik évében. — KROMPECHERNE, szül. Blázy Hermína, a felkai turista telep tulajdonosának neje, 41 éves, Felkán. — PARRAN JÁNOSNE, született Vaniss Cecília, Aradon, élete 23-dik évében. — ÖZV. LÉDERER EDÉNE, szül. Preszburger Nanett, Budapest, 65 éves. — FARKAS FERENCZNE, szül. Józán Etelka, a nagykanizsai alkaptány neje, 30 éves. — NAGEL ZSIGMONDNE, szül. Modern Anna, Budapest, 70-ik évében. — SCHNEIDER VILMA, élt 17-dik évében, Pakson.

Szerkesztői mondanivalók.

Szegény Matyók. Van benne több sikerült életképi vonás s az egész elárulja a tehetséget, de lényegesen hibái is vannak, melyek jó volna segíteni. A három első versszak jó, de már a negyedikben az egy-egy fölfeltétele és sághja semmivel sincs indokolva. Ha nyomorok köztél mellett halad el egy érző szívű ember, elgondolhatja magában: Istentem, miért kell ennek a szerencsétlennek a földhátán nyomorognia, de ha épkezláb szegény embert lát, sem oka, sem joga az ilyen reflexióra. Inkább a leánykának kellene ama, nem szánakóz, hanem sörty zavakkal kiadni Matyókon. Az „egy úr” másodszori fölfeltétele az őri temetés mellett szintén kevésbé indokolt. A befejezés egészen hibás:

„S egy gondolat kacérkodik vele:
Miért hal meg, kinek van mindene?”

Nem értjük, hogy ettől a gondolatától miért vidul szegény Matyók szemlélőnként. Még egy megjegyzésünk van. Matyók, tudtukra, családnevét, de hogy ilyen kímélő vonatkozásban, talán éppen gnyárván gyánánt használna a nép, nem tudjuk.

Az árva. A hangulat és helyzetfestés nem igen olvad össze az okoskodással, a vers két külön eleme elvála marad egymástól, a mint a víz az olajtól. A verselés is sok kívánnivalót hagy; aztán meg hol látott „százszínű szivárványt”?

Népdalok I.—III. A kakas. Ügyes népies forma és előadás jellemzi valamennyit, de értékesebb tartalom nélkül. A népművészet azzal különbözik a költészetnél, hogy az írva.

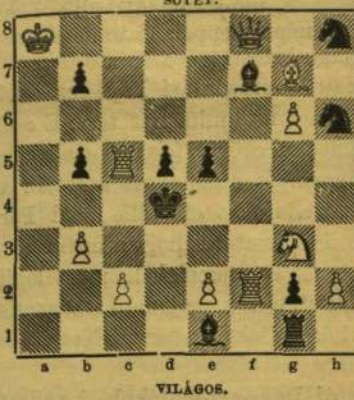
Azt mondják hogy... Szabadságot. Az előbbi egészen gyöngye, egyéb nincs benne némi verselési ügyességnél. A második tartalmasabb, de a sok össze nem illő erőltetett hasonlat azt is megrontja. Özgény leány. Vágyam. Középszerűek, nagyobb költői erő egyikben sem láttuk. Ismételve megjegyezzük, hogy a pályaműről, melyet nem is ismerünk, ítéletet nem mondunk, csak a bírák véleményét közzéteszük.

SAKKJÁTÉK.

1737. számú feladvány. Stal K.-tól.

Az „Illustrated American” feladvány tornájában első díjat nyert.

sötét.

Világos indul s a harmadik lépésre matot mond.

Az 1728. számú feladvány megfejtése a német feladvány tornából.

Megejtés.

Világos.	Sötét.	Világos.	a.	Sötét.
1. Kh1-h2	He1-b3 (a)	1.		Hg6-f4 (b)
2. Vd7-d3	Ke4-f4	2. He4-d2		Ke4-e5
3. Fg1-e3 mat.		3. Fg1-d4 mat.		

Helyesen fejtették meg: Budapest: K. J. és F. H. — Andor S. — Kovács J. — Ung-Tárnácon: Németh Péter. — Kecskemén: Balogh Dienes. — Nagy-Körösn: Kovács László. — Tiszafüreden: Fischer Soma. — Liptó-Szent-Miklós: Erdeky Boldizsár. — A pesti sakk-kör.

KÉPTALÁNY.

A „Vasárnapi Ujság” 34-ik számában közölt képtalány megfejtése: Szerlem és Feltékenység.

Heti naptár, szeptember hó.

Nap	Katholikus és protestáns	Görög-Orosz	Israélita
4V. E 13 óráig. ü. E 12 Rozália	23 D 13 Farkas	12	
5H. Jusz Lőrincz p. Herkules	24 Eutik	13	
6K. Zakariás pr. Zakariás	25 Bertalan ap. 14		
7S. Regina sz. vt. Regina	26 Adrian és N. 15		
8C. Kisasszony nap. Korbinian	27 Poemén	16	
9P. Gorgon vt. Gorgon	28 Mózes rem. 17 A. g. el.		
10S. Toled. Mikl. hv. Jodok	29 Ivan lefejez. 18 S. N. W.		

Holdvilágítás. ☉ Holdtölte 6-án 10 óra 24 pk. este.

Felelős szerkesztő: Nagy Miklós.
(L. Egyetem-tér 6. szám.)

Fekete, fehér és színes selymeket méterenként 45 kr.-tól 16 ft 65 kr.-ig sika és mintázott mintegy 240 különböző fajta és 2000 különböző színben szállít, megrendelt egyes öltönyökre, vagy végeken is postabér- és vámsmentesen Henneberg G. (cs. kir. udv. szállító) selymgyára Zürichben. Minták postafordulóval küldetnek. Svájcba címzett levelekre 10 kros bélyeg ragasztandó. (1)

— Örizzedjünk a hamisítványoktól! Opeina, Triest mellett. Örömet bizonyítom, hogy Brandt Richard gyógyszerész svájci labdacsaival, melyeket makacs szorulás, étvágyhiány, gyomorégés, fejfájás és hascsikarás ellen használtam, a legjobb eredményeket értem el. Mind e bajok közt, melyek évek óta gyötörték, leginkább kínzott a szorulás, de mindnyájától megszabadított a svájci labdacsa, s most már teljes egészséggem van. Ezért a svájci labdacsaikat (egy dobozolt 70 kr. a patikákban) mindenki-nek bizvást ajánlhatom, csak arra ügyeljünk, hogy a valódi Brandt Richard-féle (fehér keresztű vörös alapon) svájci labdacsaikat kapjuk meg, mivel már sok értéketlen és egészen hatástalan utaztató labdacsa Horváth Matild, (hitelesített aláírás). — Főraktár: Budapest, Török József patikája, Király-utca 12.

FERNET-BRANCA

(GYOMORKESERŐ),

KÜLÖNLEGESSÉG BRANCA TESTVÉREKTŐL,

MILANOBAN,

mint a kik egyedi bírák a gyomorkeserő gyártásának receptjét, kitüntette minden világhírláttal.

Egy család nem nélkülözheti. Számos bizonyítványt első orvosi tekintélyektől, ajánlja a milanoi Branca Testvérek, „Fernet-Branca”-jának használatát. A Fernet-Branca az emésztést rendkívül megkönnyíti; különösen diétát és éh- vágyat s szívet, álmot, kávé s több ételkel kellemes, frissítő italt szolgáltat. Orvokunk értékes utasításoktól, s ügyeljünk, hogy minden ragadjon a Fratelli Branca & Co. cég hársútál átvira legyen.

— Kapható minden csemege-kereskedésben, kávéházakban stb.

Főképviselet Ausztria-Magyarország számára: SCARANO F. Bécs, VII., Zollergasse Nr. 35.

Dr. Lengyel Fr.-féle nyirfabalzsam.

Kir. szab. Svédhonra. 4867

Már magában véve azon növényi nedv, a mely a nyirfából kifolyik, ha annak törzset megfúrjuk, emberemlékezet óta mint a legkiválóbb szedítő szer volt ismeretes, ha azonban ezen nedv a fellelmezés alkalmával át, csak akkor nyer igazán csodálatos hatást. Ha este megkenjük vele az azotot vagy más bőrrészeket, akkor minden nem észrevehetően pikkelyek válnak le a bőrrel, a mely enálit fehérré és gyöngyöské válik. Ezen balzsam kismítja az arczon a ráncokat és himlőhelyeket, ifja arczsint, a bőrt fényesre, gyöngyöské és üdvevé változtatja; a leg- rövidebb idő alatt eltávolítja a szepit, megfoltot, anyajegyeket, orrvérseget, bőrrákát s a bőr minden más egyéb tisztáltsá- gát. Ara egy korsónak, használati utasítással együtt, 1 ft 50 kr.

Dr. Lengyel orvosi BENZOE-SZAPPANA a legalkalmasabb bőrpótló szappan, mely a bőrt gyöngyöské s finomá teszi e hivatala van a győzelmes hatást előmozdítani. Ara 60 kr. Kapható minden jobb gyógyszerárban. Főraktár: TÖRÖK JÓZSEF gyógyszerár, Budapest, király-utca 12. — Aradon: Ring S. gyógyszerésznél.

Az összes nyereség a biztosítottakra esik vissza. Tiszán kölcsönösségen alapul. * Részvényesei nincsenek.

Biztosítéki alap 1891 január 1-én 367³/₄ millió forint.

The Mutual
newyorki életbiztosító társaság
(alapított 1843)
a világ legnagyobb pénzügyi intézete és az életbiztosítás minden nemével foglalkozik.

Díjtáblázatokkal és bővebb felvilágosításokkal készségesen szolgál a Vezér-igazgatóság

(Magyarország és a szomszéd tartományok számára)
Budapest, Bécsi utca 5.

KIRNER JÓZSEF

CS. ÉS KIR. UDVARI PUSKAMŰVES

BUDAPESTEN.

Raktár: IV., Szervita-tér 2. sz. * Gyár: VII. Róza-utca 7. szám.

Ajánlja mindennemű saját készítményű és legújabb szerk. vadász- fegyverek, golyós fegyverek, Express, Rifles, Paradox-Rifles, cselló-pisztolyok. Dózan ellátott raktárát a legújabb szerkezetű és pontosan belölt forgó-pisztolyok, salomfegyverek és pisztolyok, továbbá a legújabbban kitalált, a legújabb belga vadász-fegyver, Nimrod, kézi francotte Ágoston fegyvergyárában Lüttichben. The Celebrated Matherless kitűnő két- csővű vadász-fegyver, mely a Manufacture Liégeoise d'armes a feu lüttichi fegyvergyár mechanikai műhelyében gépek útján készült. Ezen fegyverek és belőve, jóságukért és egy kezeskedem, mint saját készítményeimért.

A legkit. Lefauchaux és Lancaster töltények.

Továbbá mindennemű angol Lancaster-töltények Eley Brothers Limited londoni gyárából és angol löporral töltött eszteli angol Lancaster-töltények.

Megrendeléseket és leveleket kérem rákérdezőmba 4866 címszámra.

Kinek van szeplője?

vagy bármilyen folt, vagy pattanás az arcán? Az teljes biztonsággal fordulhat annak eltüntetése végett a világhírű

Seraill arczenőshöz.

mely nemcsak eltávolít mindenféle bőrtisztáltságot, hanem az arczóból vakító fehérré, tisztává és üdövé teszi. — 1 téglő ára 70 kr. — Postán franko küldve 1 ft 5 kr. — Szappan hozzá 1 drb 30 kr. Ugyanott kapható: Vassas chinabor, gyengeség ellen. Pepsinbor, rosz emésztés esetén. 1 üveg ára: 1 ft 20. 5 téglő franko küldve 6 ft 0. é. 6714

Rozsnyay Mátyás gyógyszerész, Aradon.

HYGEA

hajbalzsam.

E használatatlan készítmény erőssé, szépi és tisztítja a haját; öm hajnak fiatalos színt és szépséget visz a fejre. Nem festőszert — hanem határa a hajgyökérre működik. Orvosi tekintélyek ajánlja. 1 palackal 1 ft 2.50. — Próbá- lógatás 1 ft 1.50. Egyedül álműtő Dimitrijevit S., gyógyszerész, Aracs (Bánát).

Legújabb! 4802 Legújabb!

„Intona”
— acézhangokkal —
váltotatható acézhangokkal és korlátlan műsorral. — Ezen új találmány hangszerrel minden előzetes tanulmány és zeneismeret nélkül szór szór tetszés szerinti zeneadatot lehet játszani. Ára 10 ft, a kótálapok drbja 30 kr.

Sternberg Ármín és Testv. Nagy képes árgyvezék. Hangszer-Ipar. Harmonikáról. Budapest, VII., Kerepesti-út 36. sz. külön képes árgyvezék.

REGEDEI
tisztá alkalikus savanyúvíz, nagy mennyiségű égvényes alkatrészeinek fogva a legjobb és legbiztosabb 4606
ÓVSZER KOLERA ELLEN;
dús szénásv tartalmánál fogva főlátte kellemes üdítő-itál, tehát egy háztartásban sem szabadna hiányoznia.

Főraktár: Budapest, Lipót-körút 21/a.

ÁLLÓ ÍRÁS.

Az álló írással való olvasztatás barátait tiszteltet értesítjük, hogy a N. M. Vallás- és közoktatási Minister úr a kiadásunkban megjelent álló írású ábeczés könyveket 1892/25449. számú ministeri rendelettel általános engedélyezte, és p.:

Szirmai József: Az első iskolaév. Magyar ABCz és olvasókönyv. Ára 20 kr.

Josef Szirmai: Das erste Schuljahr. Fibel mit steiler Kurrentschrift. Ára 25 kr.

Megjegyezzük, hogy a német abc-zébből latin betűs kiadás is kapható, melynek czíme

Das erste Schuljahr. Fibel mit steiler Lateinschrift s ára szinte 25 kr.

Mindenüvé, a hol a minist. rendelet értelmében az álló írás — habár csak kisérletileg is — alkalmazást nyer, készséggel küldünk megismerés és használatba vétel czéljából a fenti könyvekből tiszteletpéldányt, ingyen és bérmentve.

Tisztelettel FRANKLIN-TÁRSULAT magyar irod. int. és könyvnyomda Budapest.

Octave Perret & E. Dannaud, Cognac.

Hírneves szeszégetés. Egész régi minőség, igen finom

Grande fine Champagne nagy raktára.

Szállítmány 35 literes abroncszat és 12 palackal fölfebb.

Vám-raktár Bécsben.

Legmagasabb kitüntetések valamennyi világhírláttal.

Dizsoklevél
Zágráb 1891.

KWIZDA FERENCZ JÁNOS Arany érem
Temesvár 1891.

cs. és kir. osztrák és román kir. udv. szállító Korneuburgban.
Első és legrégibb állatgyógyászati szerek telepe Ausztria-Magyarországban.
Kitüntetve 13 éremmel, 7 díszokmány és elismeréssel.
Alapítotott 1853-ban.

Kwizda Restitutionsfluidja
(üdítő nedv). Mosóvíz lovak részére.
Egy üveg ára 1 frt 40 kr. o. e.

Kwizda-féle vörös Blister
lovak erős bedörzsölésére. —
Egy tégely 2 frt.

Kwizda-féle csüdömör
ir lovak és szarvasmarhák ré-
szére. Egy tégely 1 frt.

Kwizda-féle mosószappan
házi állatok részére 40, 80, frt 1.60.

Kwizda-féle fertőtlenítő
szerek istállók részére. 1/2 kg. 30,
5 kg. 1.40, 10 kg. 2.40.

Kwizda-féle körömkittje
terhes körömszár. Egy rud 80 kr.

Kwizda-féle patakenőcs
merev estőrekeny paták ellen.
1 szelence ára 400 gr. 1 frt 25 kr.

Kwizda-féle kresolinbalsam
rothadásnak ellentálló és pataerő-
sítő szer. 1 szelence 500 grft 1.10.

Kwizda-féle nyereg-szappan
a nyereg és kantárszifák tisztítása
és jó karban tartására. 1 szel. 1 frt.

Tessék a fenti védjegyre ügyelni és határozottan
Kwizda-féle készítményeket kérni.

Valódi minőségben minden gyógyszerárban.
Nagyban droguistáknál.

Magyarországi főraktár Török József gyógyszer. Budapest, Király-utca 12.

ORSZÁGOS KIÁLLÍTÁS BUDAPEST 1893.

Klöss György
Fényképezési műintézet
BUDAPEST
IV. havani utca 18. sz.
1. emeleten

Elvállal mindennemű fényképezést, többszörösítéssel gépek
ról, parafák és tárgyakról, s. z. t.

PHOTOLITHOGRAPHIA, CZINKOGRAPHIA,
FÉNYNYOMAT, AUTOGRAFIA, FÉNYMÁSOLAT.

KÖZREMÜKÖDŐI ÉREM
JÓ PHOTOLITHOGRAPHIAKÉRT.

BUDAPEST 1893.

A Franklin-Társulat kiadásában Budapestben megjelent és minden
könyvtárban kapható:

A FELSŐ BÍRÓSÁGOK GYAKORLATA.

UTMUTATÓ

a „Döntvénytár“ ötvennégy, kötetének
REVISIÓJÁVAL.

Kiadja a „Jogt. Közlöny“ szerkesztősége.
(Dr. DÁRDAY SÁNDOR.)

Ára vászonkötésben 6 forint.

A felső bíróságok által az évek hosszú során át hozott elvi
jelentőségű határozatoknak nagy része az időközi törvényválto-
zások folytán elavult, s ezért komoly tanulmányt igényel a mai
napon is érvényben levő joganyag meghatározása.

E czélnek megfelelően a joganyag revisiójára kellett súlyt
fektetni a munkában, hogy a felső bíróságok gyakorlata a
ma érvényben levő jog alapján legyen feltüntetve és az Igaz-
ságügyi Törvénytár anyagbeosztását követve, könnyű áttekin-
tést nyújtson.

E munkában egyúttal fel vannak véve nemcsak a kir. Curia
és a budapesti királyi ítélő-tábla teljes-ülési megállapításai, ha-
nem az egyes tanácsok által u. n. „házi használatra“ szánt
elvi megállapítások is, és tartalma kiterjed a „Döntvénytár“
egész régi és új folyamára.

Megye-házak, üléstermek, községi és más
hivatali irodák és egyleti helyiségek részére!

Ő felsége a király és ő felsége a királyné

olajfestmény-arczképei

ez 1879-ben alapított, jutalomdíjazott műtermében
legnagyobb és művészi kivitelben készítettnek el.
Ő felsége olajfestmény-arczképe magyar lo-
vassági tábornok vagy osztr. gyalog-tábornoki
egyenruhában, életnagyság alakban vagy mellkép-
ben, tetszés szerint megrendelhető. Kérdésekre tér-
mentett válasz azonnal adatik. Ugyezinté készítettnek
bármely beküldött tetszés szerinti arczkép után
életnagyságú olajfestmény-arczképek (mell-, térdképek
és egész alakok), mely arczképek a legszébb szoba-
díszítást képezik és főként alkalmasak házassági, név-
és születésnapi valamint más ünnepi ajándéknak és
szűk emléktárgy szolgálnak (különösen elhunytakról).
Az arczkép hibátlanul küldetik vissza. Hű hasonlato-
sáért szigorú kezesség. Továbbá elfogadjátok mindennemű és nagyságú egyházi képek
finom és leggondosabb elkészítésére. Számtalan hízelgő, elismerő levél bárki által
megtekinthető. Árjegyzékek kívánatra ingyen és bérmentve.

Bodascher Siegfried Béc, II. Grosse Pfarr-
és arczképfestő műterme gasse Nr. 6.
Alapítotott 1879-ben.

A Franklin-Társulat kiadásában Budapestben megjelent és minden könyvtárban
kapható:

TÖRVÉNYJAVASLATOK.

I. A sommás eljárásról.

II. Az örökösödési eljárásra vonatkozó törvények
módosításáról és kiegészítéséről.

III. A tényleges birtokos tulajdonjogának a telek-
jegyzőkönyvbe bejegyzéséről és telekjegyzőkönyvi
bejegyzések helyesbítéséről.

Ára füzve 40 kr.

Alapítotott 1858-ban.

A Ferencz József-rend lovagja, az arany érdemkereszt
tulaja. Ő cs. és k. fensége József főhg. udv. szállítója.

WALSER FERENCZ

első magyar gép- és tűzoltószerek gyára,
harang- és ércöntőde
Budapestben, Rottenbiller-utca 66. sz.

Készít: Tűzfecskendőket, kerti fec-
skendőket, templomharangokat, szar-
vargatható vaskoronával vagy fakoronával;
vas-haranglábakat, melyek a tornyot a megrázkód-
tatás ellen óvják; kutakat és
szivattyúkat 10 frttól fölfebb; szagmen-
tes árnyékszékkeket 21 forinttól fölfebb;
fürdőkádakat és fürdőkályhákat.

Egyetlen magyar vízépítő-vállalat.
A készítményért teljes jótállás vállalatik.
Képes árjegyzékek és költségtervezetek
díjmentesen küldetnek.

A FRANKLIN-TÁRSULAT kiadásában Budapestben megjelent és minden könyv-
kereskedésben kapható:

A törvényhatósági közigazgatás kézikönyve.

A fennálló törvényekből és rendeletekből rendszeresen összeállította

GRÜNWARD BÉLA.

Első rész: A közigazgatás feladatai.

I. kötet: A közigazgatás és a személyi élet.

II. kötet: A közigazgatás és a gazdasági élet.

III. kötet: A közigazgatás és a gazdasági élet (folytatva). — A közigaz-
gatás és a társadalom. — Gyámi és gondnoksági ügyek. — Igazságszolgáltatás.
— Katonai ügyek.

Második rész: A közigazgatás közegei a törvényhatóság körében.

IV. kötet. (befejező): A község. — A törvényhatósági joggal felruházott
város. — A vármegye.

Harmadik, bővített és javított kiadás.

Ára füzve 12 frt.

A négy kötet csak együtt kapható.

37. SZÁM. 1892.

BUDAPEST, SZEPTEMBER 11.

XXXIX. ÉVFOLYAM.

Kiosztások: Vasárnapi Ujság és egész évre 12 frt
POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt | fél évre — 6.

Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG | egész évre 8 frt
fél évre — 4.

Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK | egész évre 5.—
fél évre — 2.50

Külföldi előfizetéseket a postai
meghatározott viteldij is csatolandó.

TÖRS KÁLMÁN.

1843—1892.

AZ IRODALMAT és különösen lapunkat ért nagy
vesztésről már előbbi számunkban érte-
sítettük olvasóinkat, hírül adván, hogy
régóta jeles munkatársunk és szeretett barátunk,
Törs Kálmán, hosszas betegkedés után el-
hunyt. Akkor a fájdalom első hatása alatt csak
bánatunk szólalhatott meg töredékes hangok-
ban. Most hadd nyilatkozzék méltó kegyeletünk
részletesebb megemlékezésben, élete folyamán és
írói munkásságának tüzetesebb ismertetésé-
ben. Sírja már föl van hantolva, hamvait virá-
gok és koszorúk borítják. Hadd tegyünk mi is
még egy koszorút e sírba, itt, olvasóink előtt!

Törs Kálmán, noha csak 49 évet élt, egy
negyedszázadnál tovább működött az írói, külö-
nösen a hírlapírói pályán valódi tehetséggel,
írói becsvágygyal, lelkiismeretességgel, gyöngéd
költői kedéllyel, erős meggyőződéssel és ritka
szép, könnyű tollal. S ez időnek legnagyobb
részét itt közöttünk s velünk töltötte el, buz-
dítva példájával s lekötözve szívességével és
szeretettel a tulajdonaival. Kedves volt ő mi
előttünk úgy is mint munkatárs, úgy is mint
barát, úgy is mint ember. Gyászoló családján
kívül mi veszítettünk benne legtöbbet.

Már serdülő ifjú korában nemcsak megsze-
rette, hanem művelni is vágyott az irodalmat.
Példás szorgalommal végzett tanulmányai mel-
lett minden szabad idejét a jeles írók olvasgatá-
sára szentelte, s az irodalomban való jártassága
annál többoldalúvá lett, mivel már korán meg-
szerzett nyelvismeretei az idegen népek szellem-
világát is könnyen megközelíthetővé tették rá
nézve. Majd ereje és hivatása érzetében maga
is alkotni kezdett. Eleintén leginkább költemé-
nyeket, később elbeszéléseket írt, melyekben az
érzés nemessége, a kedély derűsége, a gondo-
lat tisztasága s az előadás csínja és kelmeje az
alaplajm vonások. Később egészen a hírlapírás
szolgálatába lépett, s alapos és sokoldalú kép-
zettségénél fogva igazi enciklopedikus tevé-
kenységet fejtett ki. Írt könyv- és színházi bírá-
latokat, komoly és kedélyes tárcacikkeket,
életrajzokat, társadalmi és politikai irányzikke-
ket, s ismeretterjesztő közleményeket. Különösen
kedveltek voltak egy időben a „Hon“-ba írt elmés
politikai apróságai, melyek e lap szerkesztőjé-
nek, Jókainak is annyira megtetszettek, hogy
akkor igen népszerű humorisztikus lapjának, az

TÖRS KÁLMÁN. — Roskovics Ignác rajza.